

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

ISSN 2617-2364

Випуск 41

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

12-13 травня 2022 р.

УКРАЇНА

Тернопіль

2022

УДК 340 (063)
А 437

Актуальні дослідження правової та історичної науки: Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Вип. 41 (м. Тернопіль, 12-13 травня 2022 р.). Тернопіль, 2022. 67 с.

У виданні вміщено тези та тексти доповідей Міжнародної наукової інтернет-конференції з юридичних та історичних питань, що відбулася у м. Тернопіль 12-13 травня 2022 р. за сприяння Громадської організації “Наукова спільнота” (Україна) та Wyższa Szkoła Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku (Польща).

Матеріали коференції також оприлюднено на сайті:
www.lex-line.com.ua

Оргкомітет:

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Яценко Василь Миколайович, кандидат педагогічних наук;

Русенко Святослав Ярославович, здобувач Університету митної справи та фінансів.

Адреса оргкомітету:
46005, м. Тернопіль, а/с 797
тел. +380979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

ISSN 2617-2364

© ГО “Наукова спільнота” 2022

© Автори статей 2022

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ З МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Забожчук Оксана Володимирівна

аспірант Хмельницького університету управління та права

імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

В умовах розбудови України як незалежної, правової, демократичної, європейської держави особлива роль відведена взаємодії усіх органів публічної влади з метою створення ефективної системи відносин між державними та недержавними інституціями.

Реалії сьогодення свідчать про те, що наразі в умовах сучасних загроз та викликів питання щодо взаємодії цих органів набуває неабиякої актуальності, оскільки за останній час відбулася низка подій, які суттєво вплинули як на політичну та соціально-економічну ситуацію у державі, так і на діяльність всіх державних та недержавних інституцій, а саме: встановлення на всій території України режиму надзвичайної ситуації та карантину з метою запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, а також проведення на Сході України операції об'єднаних сил (до цього антитерористичної операції).

Проте, на сьогодні найбільш наукового осмислення, на нашу думку, потребує висвітлення питання щодо взаємодії органів публічної влади України (зокрема, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та Національної поліції України (далі – поліція)) між собою в умовах воєнного стану, адже у зв'язку з широкомасштабною військовою агресією Російської Федерації проти України з 24 лютого 2022 року [1; 2], на всій території України введено воєнний стан, який наразі продовжено до 25 травня 2022 року [3; 4].

У цьому контексті, перш за все, варто зазначити, що, відповідно до чинного законодавства України, воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [5]. До того ж, на територіях, на яких введено воєнний стан, національним законодавством передбачена можливість утворення тимчасових державних органів – військових адміністрацій з метою забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян [5].

З огляду на це, слід наголосити, що на період дії воєнного стану для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку були створені відповідні тимчасові спеціальні органи – військові адміністрації [6; 7], порядок взаємодії яких з органами виконавчої влади щодо забезпечення додержання правового режиму воєнного стану, захисту безпеки громадян та інтересів держави, а також підпорядкування чи оперативного підпорядкування їм інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів (у т. ч. поліції), або їх з'єднань, військових частин, установ та організацій визначається Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України [5].

Взагалі, варто підкреслити, що поліція, відповідно до п. 24 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його введення на всій території України або в окремій місцевості [8]. До того ж, ст. 24 цього Закону визначає додаткові

повноваження поліції та встановлює, що у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості [8].

Слід зазначити, що Законом України від 15.03.2022 № 2123-IX [9] поліцію було наділено додатковими повноваженнями, необхідними для виконання покладених на неї завдань, у тому числі в умовах воєнного стану. Так, окремі доповнення стосуються питань взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з державними органами, органами місцевого самоврядування, юридичними особами державної форми власності.

Зокрема, ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» було доповнено п. 36, згідно з яким поліція, відповідно до покладених на неї завдань за письмовим запитом в установленому законом порядку, безоплатно одержує від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб державної форми власності інформацію, необхідну для виконання визначених цим Законом завдань та повноважень поліції, у тому числі стосовно військовополонених, у вигляді та у формі, що зазначені в такому запиті. Суб'єкти, яким адресовано відповідний запит, зобов'язані протягом трьох днів, а в разі неможливості – не пізніше десятиденного строку з дня отримання запиту, надати відповідну інформацію або повідомити про причини, що перешкоджають її наданню [8].

Отже, враховуючи вищезазначене, варто констатувати, що в умовах сучасних загроз та викликів, таких як воєнний стан через військову агресію Російської Федерації проти України, одним з головних завдань держави має бути створення та забезпечення функціонування усіх державних та недержавних інституцій як єдиної якісної системи, де ефективна взаємодія місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та поліції виступає ключовим чинником забезпечення стабільності України.

Література:

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2> (дата звернення: 12.05.2022).
2. Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" : Закон України від 24.02.2022 № 2102-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 12.05.2022).
3. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 18.04.2022 № 259/2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259/2022#n5> (дата звернення: 12.05.2022).
4. Про затвердження Указу Президента України "Про продовження строку дії воєнного стану в Україні" : Закон України від 21.04.2022 № 2212-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2212-20#n3> (дата звернення: 12.05.2022).
5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n48> (дата звернення: 12.05.2022).
6. Про утворення військових адміністрацій : Указ Президента України від 24.02.2022 № 68/2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text> (дата звернення: 12.05.2022).
7. Про утворення військових адміністрацій населених пунктів у Донецькій області : Указ Президента України від 30.03.2022 № 188/2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188/2022#Text> (дата звернення: 12.05.2022).
8. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 12.05.2022).
9. Про внесення змін до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної поліції України" з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану

Науковий керівник: Самсін Ігор Леонідович, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

Шерстюк Ганна Миколаївна

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри інформаційного, господарського та адміністративного права факультету соціології і права НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського», член-кореспондент Академії адміністративно-правових наук України, керуюча адвокатським бюро «Ганни Шерстюк», адвокат

Своє існування адміністративна юстиція розпочала завдяки вченим держав Європи, що вперше розпочали розробку вчення щодо захисту суб'єктивних прав від публічної влади близько XVIII-XIX століть, що набула поширення й практичного втілення в країнах Центральної, Західної і Північної Європи, в таких державах, як Австрія, Англія (Велика Британія), Бельгія, Греція, Данія, Іспанія, Італія, Литва, Нідерланди (Голландія), Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Фінляндія, Франція, Швейцарія, Швеція, а також німецькі держави, зокрема Баден, Баварія, Вюртемберг, Прусія, Саксонія, Гессен, Саксен-Мейнінген, Саксен-Кобург-Гота, Ліппе, Ангальт та Ольденбург, Брауншвейг, Шварцбург-Сондергаузен, Шварцбург-Рудолштат.

Безперечним фактом є те, що теорію й практичне втілення адміністративної юстиції того часу не можна порівняти з тими формами та змістом, в котрих наразі реалізується спеціалізоване захищення прав фізичних й юридичних осіб від рішень суб'єктів з владними повноваженнями (бездіяльності чи дій), вони мали досить недосконалий характер й вимагали подальшого наукового розвитку.

Втім варто сказати, що завдяки науковим працям вчених Європи, що одними з перших розпочали дослідження та розвиток вчення щодо адміністративної юстиції, було визначено подальший розвиток та формування адміністративної юстиції та національного законодавства щодо неї.

Переходячи поступово до питання історичних етапів формування правової категорії національної адміністративної юстиції, варто зауважити, що власне українського інституту адміністративної юстиції перед утворенням незалежної України в 1991 році не існувало як такого.

Це обумовлюється тим, що етнічні землі України до 1990 р. перебували в складі інших держав, наприклад:

- до 1917 р. – володіння Російської й Австро-Угорської імперій;
- після 1917 р. – володіння Радянського Союзу, Австро-Угорської імперії, Чехословаччини, Польщі, Угорщини, Румунії.

Формування адміністративної юстиції пройшло кілька стадій, які і пропонується нижче дослідити.

Намагаючись вибороти власні права, вольності й привілеї, національною елітою неминуче створюються умови задля забезпечення прав інших верств населення. Така тенденція мала місце і в Україні в період середини XVII – початку XVIII ст. Взірцем утілення цього суспільно-політичного процесу в законодавчій діяльності гетьманів і є Конституція Пилипа Орлика. Одна із центральних ідей даного документа – це свідчення узурпації влади щодо некомпетентності гетьмана та призводить до безпорядків, законодавчого порушення, вольностей, утисків громадськості.

Подальше формування правової категорії «адміністративна юстиція», можна пов'язати із фактично першим кодифікованим нормативним актом України – «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. Як слушно було зауважено І. Гриценком, в порівнянні із існуючими в той час нормативними актами й судовими органами, українським кодексом досить повноцінно було врегульовано існуючі в суспільстві та державі відносини, зокрема ним було визначено послідовність судового звернення, порядок та сутність розв'язання спорів публічного типу, закріплено чітку судову систему, інститут підсудності, описано суддівські повноваження, принципи судочинства, гарантії особистої безпеки, а також зазначено перелік й юридичний статус учасників судочинства.

Наступний етап – близько другої половини XIX ст. – формування судово-адміністративних «присутствій» аби розглядати скарги приватних осіб (підданих) на земські, міські та інші місцеві владні органи. Кожна губернія утворювала близько 10-14 «присутствій», кожне з котрих займалося розглядом скарг та постановляло рішення стосовно власної категорії справ (земські та міські справи, селянські справи, фабричні справи, промисловий податок, військова повинність, тощо).

Як зауважив М. Д. Загряцков, «присутствіям» не були так притаманні ознаки органів адміністративної юстиції, як сенату. Сенат, хоч і не можна назвати судовим органом, проте ним розглядалися справи як у вищій інстанції. В певних сферах адміністративного управління сенат виступав першою та останньою інстанцією з розгляду спорів адміністративного характеру.

Дореволюційну стадію пропонуємо розцінювати в якості передумов для зародження інституту адміністративної юстиції, а не в якості чітко визначеної системи адміністративної юстиції.

Після революції 1905 р. організується «Особлива нарада по перегляду діючого Учреждения Правительствующего Сенату», яка на протязі декількох років розглядала пропозиції по реформуванню сенату й утворенню місцевих адміністративних судів. Дана нарада до Лютневої революції 1917 р. вирішила, що сенат стане вищим адміністративним судом, а в межах судових округів вводяться посади адміністративних суддів, а окружні суди зобов'язанні розглядати адміністративні позови.

Столипінською адміністративною реформою 1906-1907 рр. також було передбачено утворення адміністративних судів. Проте реформа не зазнала практичної реалізації, а розглядати спорів адміністративного характеру продовжували губернські «присутствія».

Радянський період можна охарактеризувати кількома стадіями утворення адміністративної юстиції, що було виділено А. К. Гасановою. Так, радянський період поділено на два етапи:

- 1) з 1917 р. по кінець 1930-х рр.;
- 2) з 1940 по 1990 р.

Відмітимо, що зважаючи на те, що адміністративні суди так і не було сформовано, то стадія радянського періоду утворення адміністративної юстиції до процедури створення адміністративних судів має побічне відношення.

Процес створення системи адміністративної юстиції безпосередньо в незалежній демократичній Україні почався з моменту прийняття 16 липня 1990 року Декларації про державний суверенітет України і 24 серпня 1991 року Акту проголошення незалежності України, тобто від утворення незалежної правової демократичної країни, що мала на меті належне всебічне забезпечення прав й свобод кожної особи.

Саме з метою створення належного інструменту захисту фізичної особи від свавілля публічної адміністрації і відбулося створення та удосконалення судів адміністративного типу в Україні.

Розвиток ідеї реального забезпечення громадських прав та свобод, затвердження верховенства закону і обумовило необхідність проведення судової реформи в нашій державі. 28.04.1992 було прийнято Концепцію судово-правової реформи, що здійснила декларування утворення судів адміністративного типу. Згідно зі змістом даного документа в Україні запроваджується адміністративне судочинство, задачею котрого можна визнати утворення окремої судової системи в справах адміністративного виду, яка буде займатися розглядом спорів громадян та владних державних органів. Так, основним покликанням розробки та прийняття КАС України стало завдання з мінімізації складності захисту громадських прав та свобод а межах сфери публічних правовідносин, забезпечення реалізації принципу відповідальності країни перед особами за свою діяльність шляхом надання людині (особі) права оскаржувати рішення (дії й бездіяльність) органів місцевого самоврядування, державних органів, посадовців, службовців, тощо.

Підготовленим й прийнятим КАС України остаточно було виведено відносини адміністративної юстиції за рамки правової регламентації цивільно-процесуального характеру, а також нормативно закріплено сучасну форму здійснення функцій адміністративної юстиції – адміністративне судочинство, задачею котрого є судове вирішення справедливої, неупередженої та своєчасної природи щодо спорів в межах сфери публічно-правових відносин аби ефективно захистити свободи, інтереси та права фізичних осіб, інтереси й права юридичних осіб від порушень, вчинених суб'єктами владних повноважень (ч. 1 ст. 2 КАС України).

Література:

1. Адміністративні процедури і адміністративне судочинство в Німеччині: Збірник матеріалів/ Німецький Фонд міжнародного правового співробітництва. – К., 2006. – 180 с.
2. Аналітичні таблиці щодо стану здійснення правосуддя за 2018 рік (Судова влада України) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/analit_tabl_2018

3. Аушева О. В. Захист прав суб'єктів господарювання від порушень органами державної влади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Госп. право; госп.-процес. право»/ О. В. Аушева. – Донецьк, 2007. – 18 с.
4. Барабаш Ю. Г. Дискреційні повноваження вищих органів влади : правова природа та умови ефективного застосування / Ю. Г. Барабаш // Університетські наукові записки. – 2007. – № 4 (24). – С. 49-54.
5. Барак Аарон. Судейское усмотрение / Аарон Барак; [пер. с англ.; науч. ред. В. А. Кикоть, Б. А. Страшун]. – Ч. 2 – М.: Издательство НОРМА, 1999. – 376 с.
6. Бевзенко В. Адміністративна юрисдикція: сутність, критерії та межі/ Володимир Бевзенко // Юридичний вісник України. – 2019. – 2-8 серпня (№ 31). – С. 12-13 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://racurs.ua/b104-administrativna-urisdikciya-sutnist-kriteriyi-ta-meji.html>
7. Бевзенко В. Адміністративне право: забута спадщина й невивчені уроки/ В. Бевзенко// Юридичний вісник України. – Київ. – 2019. – №30 (26 липня – 1 серпня). – С. 5
8. Бевзенко В. Історія становлення й розвитку вітчизняного інституту адміністративної юстиції [Електронний ресурс] / В. Бевзенко // Історико-правовий часопис. – 2013. – № 2. – С. 52-58. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2013_2_13
9. Бевзенко В. М. Межі процесуального розсуду адміністративних судів у справах про повернення помилково та/або надміру (сплачених) зарахованих до бюджету митних платежів// Адміністративне право і процес. – № 4 (10). – 2014. – с. 193-210. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/4-10-2015/item/download/279_8a676f91a918ebf0cab0147a02033612
10. Бевзенко В. М. Особливості оскарження адміністративних актів державної виконавчої служби/ В. М. Бевзенко// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2011. – № 2 (4). – С. 5 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n2/11bvmdvs.pdf>
11. Беяневич О. До питання про адміністративний позов [Електронний ресурс]/ О. Беяневич// Вісник академії правових наук України. – 2012. – № 1 (68). – С. 138-147. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2012_1_16

12. Бичкова С. С. Зустрічний позов як цивільна процесуальна форма захисту інтересів відповідача/ С. С. Бичкова// Вісник Верховного Суду України. – 2010. – № 10. – С. 41-44. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvsu_2010_10_9
13. Біла Р. В. Правові акти публічної адміністрації: теоретико-правове дослідження/ Р. В. Біла// Право і суспільство: Науковий журнал. – 2019. – №4. – С. 140-145
14. Большая юридическая энциклопедия/ [В. В. Аванесян, С. В. Андреева, Е. В. Белякова и др.]; оформл. А. Мусина. – М.: Изд-во Эксмо, 2007. – 688 с.
15. Бородін І. Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адмін. право і процес; фінанс. право; інформ. право» / Бородін І. Л. – Харків, 2004. – 20 с.
16. Боротьба зі змінами до КАС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zib.com.ua/ua/print/121308-nova_redakciya_kodeksu_administrativnogo_sudochinstva_postav.html
17. Бризцький М. Досягнення завдання адміністративного судочинства як критерій пріоритетності реформ / М. Бризцький.// Захист прав людини в адміністративному судочинстві: сучасний стан і перспективи розвитку в Україні: Збірник матеріалів міжнародної науковопрактичної конференції, присвяченої 10-річчю процесуальної діяльності адміністративних судів України (м. Київ, 1 – 2 жовтня 2015 року) / За заг. ред. О.М. Нечитайла. – К.: Ваіте, 2015. – с. 92-103

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА: ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Батенко Єлизавета Геннадіївна

студентка 2 курсу ОР «Магістр», Інститут права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науково-технічний розвиток людства, зокрема, у сфері біології та медицини, активно ставить нові завдання перед юридичною наукою.

Завдяки такому науково-технологічному поштовху чимало держав світу уже розробили спеціальні законодавчі акти, які регулюють особливості застосування таких технологій із метою реалізації репродуктивної функції людини, а також здійснення прав чоловіка й жінки на батьківство та материнство. Правовідносини пов'язані з застосуванням репродуктивних технологій, безумовно, передусім є різновидом медичної допомоги [1], проте детальний аналіз їх структури, складу суб'єктів, які приймають в них участь, їх взаємних інтересів та зобов'язань дає підставу визначити їх як комплексні. Їм притаманні певною мірою риси цивільно-правових, сімейно-правових та навіть адміністративно-правових відносин. Залежно від певних елементів та стадій реалізації репродуктивного процесу в дію регулювання відносин вступають і «домінують» певні правові норми. Сімейний кодекс України регулює питання застосування штучного запліднення та імплантації зародка у главі 12 (визначення походження дитини), зокрема, встановлюючи правила визначення походження дитини від батька, матері при штучному заплідненні та імплантації зародка (ст.123 СК України) і правило про неможливість оспорювання батьківства батьком дитини, якщо він дав згоду на штучне запліднення своєї дружини (ч.5, ст.136 СК України), а також аналогічне правило у випадку виникнення спору про материнство (ч.2, ст.139 СК України) [2]. У ст.281 ЦК України (Право на життя) передбачене право фізичної особи на штучне запліднення та

перенесення зародка в організм жінки [3]. Також, Закон України «Про заборону репродуктивного клонування людини» (№2231) від 14 грудня 2004 р. наголошує, на особливому випадку обмеження можливостей штучного відтворення людини з метою забезпечення принципу поваги до людини, визнання цінності та цілісності особистості [4].

Безумовно, застосування сурогатне материнство, як елемент допоміжних репродуктивних технологій (далі – ДРТ) є складною та «ризикованою» щодо очікуваного результату медичною процедурою та, відповідно, - послугою, тому формування ефективного механізму їх правового регулювання є актуальним завданням і пріоритетом не тільки у масштабах однієї держави, а й можливо, цілої міжнародної спільноти. Варто погодитись із дослідницею А. Головащук, яка у правовому регулюванні ДРТ пропонує виділити три рівні: міжнародний рівень; рівень національного законодавства держави та договірне регулювання [5].

Договірне регулювання є останнім, третім, етапом розвитку застосування ДРТ у світовій практиці. Звичайно, в Україні поки що і другий етап не повністю завершився, адже не існує спеціального закону, який би врегулював ці питання. Проте, договір як інструмент регулювання даних правовідносин, уже цілком вкоренився у вітчизняній практиці.

Сьогодні чимало правовідносин уже не можуть бути врегульовані лише нормами публічного або лише нормами приватного права. З цього приводу Ю. Тихомиров зазначав, що розуміння права як свого роду юридичного консенсусу припускає узгодженість, пошук та офіційне визнання нормативної міри соціальних домовленостей і компромісів. У праві завжди представлені обидві грані інтересу, і пріоритетність може виражати усередненість або узгодженість соціальних інтересів. Учений вказував на відому рухомість меж між публічними та приватними інтересами, яка виражається в тому, що певні явища перестають мати суспільний або державний інтерес та зберігають значення інтересів приватного характеру. А можливо і навпаки, коли певні приватні інтереси, зважаючи на їх суспільне значення, визнаються правом як публічні інтереси. Ним вказувалося, що часто відповідь на питання – чи існує в певному випадку публічний інтерес, чи ні – залежить від аналізу конкретних обставин. І оцінка публічного (суспільного) інтересу

ускладнюється, як правило, тим, що дана категорія не є постійною у просторі та часі [6, с. 65-66].

У зв'язку з описаними вченим процесами так і склалося, що застосування ДРТ також пройшовши шлях свого розвитку, вийшло на те, що лівова частка правовідносин регламентується договірними інструментами. Власне, у науці склалося усталене розуміння договору як гнучкого та ефективного інструменту регулювання суспільних відносин.

Професор О. Яворська зазначає, що у цивілістичній науці традиційним є трактування договору в декількох аспектах. Договір розглядається як підстава виникнення прав та обов'язків сторін, різновид юридичних фактів, правочинів – дія, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Договір є правовідношенням, що виникає з договору – правочину. Договір – документ, в якому фіксується воля сторін, погоджені ними умови. Науковці обґрунтовують ще один аспект поняття "договір" як домовленості в розумінні результату дій осіб. На їхню думку, будь-який договір складається з певного набору умов, в яких виражена досягнута домовленість сторін. В такому випадку договір розглядається не як домовленість в розумінні дій осіб, а як домовленість в розумінні результату цих дій [7, с. 149].

Натомість, А. Головащук зосереджує увагу на тому, що у зарубіжних країнах відносини між потенційними батьками і сурогатною матір'ю також регулюються за допомогою договору. Наприклад, за законодавством Республіки Казахстан батьками дитини, яка народилася на підставі договору сурогатного материнства визнається подружжя. Діюче законодавство Казахстану урегульовує питання правових наслідків договору сурогатного материнства. Так, у разі народження згідно з договором сурогатного материнства двох і більше дітей подружжя в рівній мірі несуть відповідальність за кожну народжену дитину. Регулювання відносин між учасниками сурогатного материнства у Казахстані здійснюється на основі договору, який укладається у відповідності з вимогами законодавства [8, с. 187].

Таким чином, наголосимо, що під «договором сурогатного материнства» – пропонуємо розуміти цивільно-правовий правочин, різновид ДРТ, який укладається, між особами, які бажають стати батьками (майбутніми батьками), та жінкою (сурогатною матір'ю), яка надає згоду

на перенесення в її організм ембріона людини (чоловічої та жіночої гамет, або чоловічого сперматозоїда) в умовах акредитованого закладу охорони здоров'я, а також виносити й народити дитину, за умови подальшої передачі дитини її батькам, з компенсацією або без такої.

При застосуванні допоміжних репродуктивних технологій пацієнт має право на: отримання повної і достовірної інформації про стан свого репродуктивного здоров'я; отримання інформації про застосовувані допоміжні репродуктивні технології, ефективності, оптимальні терміни їх застосування, можливий ризик, побічні ефекти і ускладнення, медичні та правові наслідки, а також про альтернативні методи надання медичної допомоги; використання донорських статевих клітин; вибір сурогатної матері; реалізацію інших прав відповідно до цього Закону та інших актів законодавства.

При застосуванні допоміжних репродуктивних технологій вибір статі майбутньої дитини не допускається, за винятком випадків високої ймовірності успадкування захворювань, пов'язаних зі статтю. Перелік таких захворювань визначається Міністерством охорони здоров'я України.

Часом укладення договору виношування дитини є момент завершення операції з імплантації зародка. Тобто лише після вчинення таких дій договір є укладеним. Це дає можливість стверджувати, що договір за своєю природою є реальним.

Виділимо і сторони такого договору. Їх є три: подружжя, біологічна мати, медичний заклад, який має дозвіл на проведення операцій з імплантації зародка.

Цей договір укладається на час вагітності. Часові межі вагітності у кожному конкретному випадку визначити досить важко, а тому у договірних відносинах сторони перебуватимуть до моменту народження дитини або моменту іншого припинення вагітності.

Таким чином, необхідно, у майбутньому спеціальному законі закріпити засади правового статусу сторін договору про сурогатне материнство, до яких віднесені: вимоги до осіб майбутніх батьків і сурогатної матері, а також обмеження у частині змоги бути батьками, які вдаються до застосування ДРТ; регламентування обов'язків подружжя щодо сурогатної матері; регламентування обов'язків сурогатної матері стосовно власного здоров'я, плоду та майбутніх батьків; право батьків на

визначення і зміну статі дитини у разі існування загрози генетичних хвороб або інших медичних показань.

Істотними умовами договору про сурогатне материнство таким чином є: предмет договору; інформація про осіб, які його укладають; права та обов'язки сторін (серед яких зобов'язання сурогатної матері дбати про своє здоров'я, проходити регулярні медичні обстеження, повідомляти про можливі загрози власному організму та плоду, обов'язок передати дитину після народження, а також зобов'язання майбутніх батьків оплатити усі витрати щодо укладення та виконання договору, утримання сурогатної матері, інших обумовлених договором поточних витрат, компенсації за виконання договору, обов'язок прийняти народжену дитину та зареєструвати свої батьківські права); ціна договору (яка покриває всі витрати на сурогатну матір та її компенсацію); строк договору (~1 рік); генетична спорідненість із майбутніми батьками (одним із батьків) та порядок її підтвердження; точна адреса медичного закладу, де відбувається штучне запліднення, обстеження й пологи; ПІБ відповідального лікуючого лікаря за здоров'я сурогатної матері та плоду; відповідальність за невиконання договору; форс-мажорні обставини (у тім числі, ті, що стосуються звільнення від відповідальності сурогатної матері)

Сьогодні регулювання невиконання договору сурогатного материнства або неналежного його виконання нині, за відсутності профільного закону, відбувається на основі загальних норм цивільного законодавства щодо договору та договору на виконання послуг. Таким чином, застосування методів репродуктивної медицини, зокрема і методів імплантації зародка, зачатого подружжям, є, безумовно, моральним, а договірне регулювання цієї діяльності – можливим та необхідним.

Література:

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/print>
2. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про заборону репродуктивного клонування людини : Закон України від 14 грудня 2004 р. №2231. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2231-IV#Text>
5. Головащук А. П. Цивільно-правове регулювання відносин, пов'язаних із застосуванням допоміжних репродуктивних технологій. дис... к. ю. н. К., 2017. 258 с.
6. Тихомиров Ю. А. Публичное право: учебник. М.: БЕК, 1995. 496 с.
7. Яворська О. С. Договірне право як регулятор цивільних відносин. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2008. Вип. 6 (74). С. 148-158.
8. Головащук А. П. Цивільно-правове регулювання відносин, пов'язаних із застосуванням допоміжних репродуктивних технологій. дис... к.ю.н. К., 2017. 258 с.

Науковий керівник: Мусієнко Андрій Володимирович, кандидат наук з державного управління, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ЗБЕРІГАЧА ЗА ДОГОВОРОМ ЗБЕРІГАННЯ

Дубчак Олеся Еміліанівна
студентка юридичного факультету Чернівецького
національного університету ім. Ю. Федьковича

На сьогоднішній день питання безпеки та зберігання особистих речей є досить актуальним. Адже кожен власник прагне забезпечити належне зберігання свого майна. Неодноразово у практиці поставало питання щодо відповідальності за втрату чи пошкодження речей, які передавались на зберігання. Звісно ж поклажодавці зацікавлені у подальшому розвитку даного питання, так як це безпосередньо стосується належного застосування їхніх прав. Відповідно і зберігач прагне закріпити за своєю діяльністю межі прав та обов'язків, задля уникнення подальших непорозумінь. Адже згідно з ст.936 ЦКУ – це домовленість двох сторін, за якою одна сторона (зберігач) зобов'язується

зберігати річ, яка передана їй іншою стороною (поклажодавцем), і повернути її останньому цілісною.

Важливе значення має саме визначення договору зберігання, яке згідно цивільного законодавства побудоване за моделлю реального договору, адже договірна конструкція надання послуги зберігання передбачає наявність обов'язкового елемента – факту передачі поклажодавцем зберігачеві речі на зберігання. Але при цьому, відповідно до ч. 2 ст. 936 ЦК, якщо виконавцем послуги є професійний зберігач, сторони можуть погодити передачу зберігачеві речі в майбутньому. Як бачимо, на законодавчому рівні закріплена певна особливість конструкції договору зберігання, який може бути як консенсуальним, так і реальним. Проте у будь-якому разі необхідним є передання предмета договору зберігання у володіння виконавця послуги, який зобов'язаний забезпечити її схоронність та повернути поклажодавцеві у тому ж стані, з урахуванням зміни її природних властивостей. Також не менш важливим є зазначення того, що договір зберігання має свої специфічні характеристики. До прикладу виконання послуг зі зберігання має на меті забезпечення схоронності, тобто забезпечення зберігачем протягом певного строку умов для підтримання речі у належному стані, дбайливого ставлення, піклування про річ для того, щоб не допустити втрат, пошкоджень чи змін [1, с. 6-7]. Також до характерних ознак зберігання можна віднести й те, що метою цього договору є саме зберігання речі, у зв'язку з чим користування річчю зберігачем, як правило, не допускається, зберігач не має права без згоди поклажодавця користуватися річчю, переданою йому на зберігання, а також передавати її у користування іншій особі [2, с. 15].

На нашу думку, важливим моментом є певні особливості діяльності професійного зберігача. Варто звернути увагу на те, що законодавець спробував розділити межі відповідальності зберігача залежно від мети діяльності (професійне чи непрофесійне зберігання). Враховуючи важливість розмежування суб'єктів, що надають послуги зі зберігання, їх пропонується поділити на два види: ті, які, здійснюючи свою основну діяльність, змушені додатково надавати і послуги зі зберігання, і ті, для яких послуга зі зберігання є основним видом діяльності. Також варто зазначити, що ми погоджуємося із позицією Найдьон О. стосовно того, що

суб'єкти, які іменуються професійними зберігачами, повинні відповідати певним критеріям. А саме:

1. Мати достатній обсяг дієздатності.
2. Бути зареєстрованим суб'єктом господарювання.
3. Надавати послуги зі зберігання, що не суперечать законодавству.
4. В установчих документах послуга зберігання повинна передбачатися як єдина або основна мета діяльності підприємства [3, с. 34].

На нашу думку дані критерії найбільш точно визначають поняття «професійного зберігача». Відповідальність професійного зберігача у разі нестачі або пошкодження речей, прийнятих на зберігання, яка надає послуги зі зберігання на оплатній основі, і в особливості професійного зберігача, істотно відрізняється від відповідальності безоплатного зберігача та зберігача-непрофесіонала. Проте на сучасному етапі розвитку цивільного права навіть професійні зберігачі не завжди виконують свої завдання належним чином. На нашу думку є ряд причин, і це в основному прогалини та колізії у національному законодавстві.

Зокрема, професійний зберігач відповідає за втрату (нестачу) або пошкодження речі, якщо не доведе, що це сталося внаслідок непереборної сили, або через такі властивості речі, про які зберігач, приймаючи її на зберігання, не знав і не міг знати, або внаслідок умислу чи грубої необережності поклажодавця. Такі межі відповідальності є на нашу думку не зовсім точними, так як не передбачають більшості можливих варіантів розвитку подій. Така проблема безпосередньо утворилася у зв'язку з тим, що регулювання даного питання згідно нашого законодавства не відповідає сучасним умовам розвитку суспільства. Саме тому, його оновлення є одним з ключових для сучасного розвитку цивільно-правових відносин. Проте в окремих випадках законодавство містить норми, зміст яких не дає взагалі відповіді щодо відповідальності зберігачів певного майна. Зокрема, на сьогоднішній день цілком актуальним є питання відповідальності професійного зберігача внаслідок форс-мажору чи введення воєнного стану. Варто зазначити ключові положення ст. 14 ЗУ «Про торгово-промислові палати в Україні», де до форс-мажорних обставин відносять війну та збройні конфлікти. До прикладу, якщо зберігач знаходиться в зоні бойових дій та попадає під систематичні

обстріли, то він не буде притягнений до відповідальності за пошкодження майна, яке перебувало у нього на зберіганні [4].

На основі вищезазначених положень, слід зробити висновок, що професійний зберігач несе підвищену відповідальність, проте питання щодо його правового статусу залишаються невирішеними. Непорозуміння даної ситуації пов'язане із невідповідністю чинного законодавства сучасним умовам.

Література:

1. Бірюкова А. Розмежування договорів охорони та зберігання. Науковий практично-юридичний журнал «Підприємництво, господарство і право». 2020. №8 (294). С. 5-11.
2. Водоп'ян Т. та Тичковська О. Правове регулювання договору зберігання: окремі питання теорії та практики. Науковий практично-юридичний журнал «Підприємництво, господарство і право». 2017. №6. С. 14-18.
3. Найдьон О. Професійний зберігач та його відповідальність за неналежне виконання договору зберігання цінностей у банку. Науковий практично-юридичний журнал «Підприємництво, господарство і право». 2016. №6. С. 33-37
4. Закон України «Про торгово-промислові палати в Україні» від 17.03.2020 р. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр#Text>

Науковий керівник: Процьків Наталія Миколаївна, кандидат юридичних наук, доцент, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ОХОРОНА ТА ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН В ЦИВІЛІСТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Кармаза Олександра Олександрівна

доктор юридичних наук, професор, Київський

національний університет імені Тараса Шевченка

Військова агресія росії проти України триває вже восьмий рік і бере свій початок від анексії Автономної Республіки Крим та окупації територій Донецької та Луганської областей. Широкомасштабне вторгнення росії на територію України відбулося 24 лютого 2022 року. Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», в Україні введено воєнний стан з 24 лютого 2022 року, який станом на 20 квітня 2022 року триває.

Термін «цивілістичний процес» не використовується в законодавстві України. На доктринальному рівні він відомий, однак мало досліджений (див., наприклад, праці Короєда С., Кучер Т., Кармази О., Фурси С.Я тощо). Узагальнивши наукові праці, дійдемо висновку, що цивілістичний процес охоплює судову та позасудову форми захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб. Концепція захисту прав у цивілістичному процесу включає декілька самостійних юридичних процесів, а також альтернативні процеси (процес медіації, третейський процес, арбітраж). Призначення цивілістичного процесу – гармонізація суспільних правовідносин у сфері приватного права, сприяння реформуванню процесуального законодавства з урахуванням принципу свободи вибору форми захисту прав та спрощення процедури розгляду справ в позасудових формах захисту прав громадян та юридичних осіб. Цивілістичний процес, об'єднуючи самостійні форми захисту прав осіб, спонукає приватне право та процес працювати як єдина злагоджена система, знімаючи та попереджуючи конфлікти, та перебуває у раціональному розвитку [1]. Відтак, охорону та захист прав у цивілістичному процесі під час дії правового режиму воєнного стану слід розглядати як процесуальну діяльність щодо захисту та відновлення прав,

свобод та інтересів громадян та юридичних осіб, яка здійснюється уповноваженим законом органом чи особою у порядку, в спосіб та в межах, визначених Конституцією та законами України.

Охорона та захист прав у нотаріальному процесі здійснюється на підставі та у порядку, визначеному Законом України «Про нотаріат», у виконавчому процесі – Законом України «Про виконавче провадження», у цивільному процесі – Цивільним процесуальним кодексом України, у процесі медіації – Законом України «Про медіацію» тощо. Разом з тим, механізм забезпечення прав у цивілістичному процесі має особливості, визначені Конституцією та Законом України «Про правовий режим воєнного стану».

Отже, в умовах збройної агресії росії проти України органи судової влади діють виключно в межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією та законами (ст. 122 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»). Відтак захист та охорона прав в цивільному процесі здійснюється на підставі та в спосіб, визначені Конституцією, Законом України «Про правовий режим воєнного стану», Цивільним процесуальним кодексом України тощо.

Проаналізувавши ці та інші норми законодавства через призму ст. 26 Закону «Про правовий режим воєнного стану», дійдемо висновку, що здійснення цивільного судочинства в Україні в умовах дії правового режиму воєнного стану має особливості: розгляд і вирішення цивільних справ на території України, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами, створеними відповідно до Конституції України; скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства заборонено; у разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів; створення надзвичайних та особливих судів не допускається; судочинство здійснюється із дотриманням завдань та принципів цивільного судочинства тощо.

Так, наприклад, відповідно до частини сьомої ст. 147 Закону «Про судоустрій і статус суддів» з підстав та умов, визначених у цій частині статті Закону (у зв'язку з військовими діями...), допускається зміна територіальної підсудності цивільних справ, що розглядаються судами.

Відтак за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, чи за розпорядженням Голови Верховного Суду відбувається передача усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється. Наприклад, див. розпорядження Голови Верховного Суду від 25 березня 2022 року № 14/0/9-22 «Про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану (окремі суди Сумської, Харківської областей)», від 12 березня 2022 року № 5/0/9-22 «Про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану (окремі суди Запорізької області)» тощо.

Слід також зазначити, що Голова Верховного Суду В. Князєв 15 квітня 2022 року на «Українському радіо» звернув увагу на те, що нині «приблизно 40 судів знаходиться на деокупованій території Київської, Чернігівської, Сумської областей. Це ті суди, правосуддя в яких було зупинено. Наразі здійснюються заходи для відновлення правосуддя в цих місцевостях» [2]. Отже, відбувається забезпечення безперервності здійснення правосуддя в умовах дії правового режиму воєнного стану та збройної агресії росії на територію України.

Проаналізувавши дію правового режиму воєнного стану на території України в частині зміни територіальної підсудності цивільних справ (станом на 20 квітня 2022 р.), відмітимо, що умовно територію України можливо поділити на декілька типів: 1) територія України, де діє правовий режим тимчасово окупованих територій (Автономна Республіка Крим); 2) територія України, де відбуваються бойові дії (Харківська, Донецька, Луганська, Херсонська області); 3) територія України, де були, але припинилися бойові дії (Київська, Чернігівська, Сумська області); 4) територія України, де не було активних бойових дій (Чернівецька, Львівська, Волинська області). Відтак, в першому випадку правосуддя здійснюється із дотриманням законів України «Про правовий режим воєнного стану» та «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»; в другому випадку правосуддя нині здійснювати не можливо, тож цивільні справи передано в суди на безпечних територіях; в третьому випадку відбувається «відновлення» правосуддя; в четвертому випадку суди працюють у звичайному режимі.

Слід також зазначити, що відповідно до ст. ст. 8 та 20 Закону «Про правовий режим воєнного стану» допускається обмеження конституційних прав і свобод громадян, визначених Конституцією, крім прав і свобод людини і громадянина, передбачених частиною другою статті 64 Конституції. Тож, наприклад, в нотаріальному процесі під час дії правового режиму воєнного стану можливі обмеження щодо розпорядження майном, яке належить особі на праві приватної власності (ст. 41 Конституції). Це підтверджується, наприклад, наказами Міністерства юстиції України від 01 квітня 2022 року № 1307/5 та від 11 квітня 2022 року № 1429/5, якими затверджено Перелік адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України, в умовах воєнного стану. Разом з тим, в умовах воєнної агресії росії на території України нотаріуси забезпечують безперервне здійснення захисту прав та свобод громадян в нотаріальному процесі з урахуванням норм Конституції та законів України «Про правовий режим воєнного стану» і «Про нотаріат», а також інших законодавчих актів України.

На нашу думку, забезпечення охорони та захисту прав нотаріусами в нотаріальному процесі, доцільно поділяти на декілька груп, а саме, охорона та захист прав в нотаріальному процесі: 1) на території України, де діє правовий режим тимчасово окупованих територій (Автономна Республіка Крим) (нотаріальні процесуальні дії вчиняються відповідно до законів «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» та «Про нотаріат»); 2) на території України, де відбуваються бойові дії (наприклад, Харківська, Донецька, Луганська області) (як правило, нотаріальні процесуальні дії не вчиняються); 3) територія України, де були, але припинилися бойові дії (Київська, Чернігівська, Сумська області) (нотаріуси відновлюють роботу та вчиняють процесуальні дії); 4) територія України, де не було активних бойових дій (Чернівецька, Львівська, Волинська області) (нотаріуси діють у звичайному режимі).

Аналіз норм Закону України «Про нотаріат» засвідчив, що нотаріуси можуть здійснювати й інші нотаріальні процесуальні дії, визначені цим Законом. Тож, відповідно до Порядку подання інформаційного повідомлення про нерухоме майно, пошкоджене та знищене внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою

агресією російської федерації, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 26 березня 2022 р. № 380, нотаріус має право заповнювати та подавати на Порталі «Дія» повідомлення від громадян України (їх представників) – власників пошкодженого або знищеного нерухомого майна внаслідок бойових дій, спричинених військовою агресією росії, з моменту введення воєнного стану Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64, квартир, інших житлових приміщень у будівлі, приватних житлових будинків, садових та дачних будинків.

Нині в нотаріальному процесі актуальним є питання про відновлення втрачених або зіпсованих нотаріальних документів, зокрема, таких як заповіт, договір (дарування, купівлі-продажу, міни тощо), свідоцтво (про право на спадщину), довіреність тощо. Слід також звернути увагу на те, що суспільні відносини, які виникли під час дії на території України правового режиму воєнного стану, потребують оновленого правового регулювання, яке б відповідало їх розвитку та сприяло швидкому регулюванню. Зокрема, мова йде про вчинення низки нотаріальних дій в електронному формі із застосуванням режиму відеоконференції, запровадження електронних нотаріальних актів та електронних цивільних договорів, введення усних заповітів тощо.

Висновок. Пропонуємо використовувати поняття «цивілістичний процес» як узагальнюючу правову категорію, що об'єднує самостійні цивільні юридичні процеси (нотаріальний, цивільний, господарський, виконавчий), а також альтернативні недержавні форми захисту осіб (медіацію, переговори, третейський розгляд, арбітраж), що мають процесуальний характер, та які пов'язані спільною метою – забезпечення охорони, захисту та відновлення прав громадян та юридичних осіб.

З метою забезпечення безперервності здійснення охорони та захисту прав та свобод в цивілістичному процесі гарантіями забезпечення прав громадян в умовах дії правового режиму воєнного стану є вдосконалення законодавчих норм, зокрема, розширення процесуальних можливостей суддів, нотаріусів, виконавців, інших органів державної влади за допомогою норм законодавства. Разом з тим, в умовах воєнної агресії росії на території України та дії правового режиму воєнного стану захист прав та свобод громадян в цивілістичному процесі здійснюється з урахуванням норм Конституції та законів України «Про правовий режим воєнного стану», «Про нотаріат», «Про медіацію», «Про третейські суди»,

«Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», Цивільного процесуального кодексу України, а також інших законодавчих актів України.

Література:

1. Кармаза О. О. Поняття та зміст цивілістичного юридичного процесу. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право. Івано-Франківськ, 2017. № 3(15). С. 146-152.
2. Верховний Суд. Судова влада України. Офіційний сайт. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

RIGHTS OF PATIENTS FIXED IN THE INTERNATIONAL STANDARDS IN THE SPHERE OF HEALTH CARE AND HUMAN RIGHTS

*Доголич Ірина Василівна
студентка юридичного факультету Чернівецького
національного університету ім. Ю. Федьковича*

Patient care is a discrete and important aspect of the right to health that merits attention and scrutiny as a human rights issue. A vast and severe range of human rights violations occur in the patient care context that violate rights in addition to the right to health, including many civil and political rights. The concept of human rights in patient care refers to the theoretical and practical application of general human rights principles to the patient care context, particularly to interactions between patients and providers.

The human rights architecture at the international level provides an important formal and procedural framework for addressing abuses of human rights in patient care.

The international and European human rights regime utilizes individual monitoring bodies, courts and other special procedures to enforce its provisions. These bodies include such treaty bodies as the United Nations Human Rights Committee, courts like the International Court of Justice and the European Court of Human Rights (ECtHR), and a number of special procedures, e.g. the Special Rapporteurs mandated by the Human Rights Council.

The Universal Declaration of Human Rights (UDHR) is a milestone document in the history of human rights. Drafted by representatives with different legal and cultural backgrounds from all regions of the world, the Declaration was proclaimed as a common standard of achievements for all peoples and all nations.

The UDHR is not a treaty but it is highly authoritative. It has shaped the evolution of modern human rights law, and many of its provisions are

effectively reproduced in international treaties. The right to medical care is declared in article 25.

- *Right to Life*

The right to life has a specific meaning in the context of human rights in patient care related to the state responsibility to provide for and continuously improve health care services. This includes care for members of marginalized or criminalized groups or the disabled, whose lives may be seen as having less value in some settings, or are at risk as a result of arbitrary denial of health care services.

- *Right to Liberty and Security of the Person*

The International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), the Convention on the Rights of the Child (CRC), and the Convention of the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) are among those treaties that have elaborated the right to liberty and security of the person and whose enforcement bodies have applied this right to the context of patients' rights. These instruments generally stipulate protections against unfounded detention, quarantine, or other restraint, requiring that procedural protections be created by the state legislatures to ensure due process review of any detention in the name of health or public health.

In the European context, the right to liberty and security of the person is specifically constrained by the state's interests, including the mandate to protect public health, but only under strict limitations.

- *Right to Bodily Integrity*

Another important patient right is the right to bodily integrity, which is specifically guaranteed by the CRC and CRPD. This right is closely related to the bioethical principle of autonomy and focuses on self-determination, informed consent, and freedom from unwanted medical intervention.

- *Right to Privacy and Confidentiality*

Another essential patient protection is the right to privacy and confidentiality as it applies to health information. This right is covered under a number of international treaties as well as the World Medical Association (WMA) Declaration on the Rights of the Patient. These instruments address the

related right to information, which emphasizes patient access to personal health records as well as broader health promotion content as a means to improve institutional transparency in the provision of health care.

- *Right to Non-discrimination and Equality*

In universal and equal access for all people, the right to nondiscrimination and equality represents a key component of human rights in patient care. Provisions that elaborate this right create special protection and enforcement mechanisms for marginalized groups, including racial, gender, and other minorities, women, people living with HIV/AIDS, disabled persons, children, and migrants, among others. The ECHR flatly prohibits discrimination on “any ground such as sex, race, color, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status.” This provision of the ECHR is related to a wide array of more specific affirmative laws aimed at protecting and strengthening the rights and well-being of migrants and stateless persons, persons with disabilities,⁹⁸ children,⁹⁹ and national minorities,¹⁰⁰ among others.

In summary, the legal regulation of human rights in patient care totally cover all requirements, provide not only declarative rules, but also high level of implementation and various methods of control and regulation.

Sources:

1. Universal Declaration of Human Rights URL: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
2. International Covenant on Civil and Political Rights URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>
3. Convention on the Rights of the Child URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
4. Convention on the Rights of Persons with Disabilities URL: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-2.html>
5. Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments->

mechanisms/instruments/convention-against-torture-and-other-cruel-inhuman-or-degrading

Науковий керівник: Заморська Любов Ігорівна, доктор юридичних наук, доцент кафедри теорії права та прав людини Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

КОНКУРЕНЦІЯ ТА КОЛІЗІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ: РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ

*Лукіян Дана Анатоліївна
студентка 2 курсу юридичного факультету,
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна*

Розмежування конкуренції та колізії кримінально-правових норм залишається одним із найбільш дискусійних питань в кримінальному праві України, адже серед думок науковців щодо них існують певні розбіжності. Деякі вчені вважають, що ці поняття тотожні і не потрібно їх розмежовувати, інші – стверджують що ці поняття є абсолютно різними за своєю суттю. Тому, варто дослідити це питання і дійти правильного висновку.

Проаналізувавши положення чинного кримінального законодавства, із впевненістю можна стверджувати, що визначення чи дефініції цих інститутів у ньому не закріплені, хоча в теорії кримінального права і в процесі кримінально-правової кваліфікації доводиться доволі часто стикатися із проблемами, пов'язаними як із конкуренцією кримінально-правових норм, колізією, так і особливостями їх розмежування.

Зокрема, Собко Г. М., вважає, що конкуренцією кримінально-правових норм зазвичай називають наявність двох або більше кримінальних законів (статей КК), які рівною мірою передбачають караність діяння. Інакше кажучи, у разі конкуренції норм один (одиночний) злочин одночасно підпадає під ознаки декількох норм кримінального закону [1, с. 145]. Марінов О. В., який також глибоко досліджував питання «конкуренції», під нею розуміє наявність двох норм

у кримінальному законодавстві, одна з яких є загальною (визначає певне коло діянь як кримінальне правопорушення), а інша – спеціальною (виділяє з цього кола діянь самостійні кримінальні правопорушення) [2, с. 170]. Отже, можна вважати, що конкуренція у кримінальному праві це коли, при кваліфікації кримінального правопорушення існують щонайменше дві норми Кримінального закону, які можна застосувати до цього діяння.

Поняття «колізії» кримінально-правової норми, яке не знайшло свого відображення в Кримінальному законі, також сформульоване вітчизняними науковцями у найрізноманітніших наукових дослідженнях. Так, зокрема, Д. Письменний, досліджуючи цю проблему, зазначає, що «у колізії містяться норми, які суперечать одна одній і відрізняються за змістом». [3, с. 80]. Цікавою є думка Навроцького В. О., як зазначає, що колізія – це таке співвідношення між двома чи більше юридичними положеннями, коли вони спрямовані на регламентацію одного і того ж питання, але по-різному його вирішують [4, с. 385]. Тому, на нашу думку, колізія – це співвідношення між двома чи більше положеннями нормативно-правових актів, коли вони спрямовані на вирішення одного і того ж питання, але по-різному його розглядають.

З огляду на вищевказані визначення «конкуренції» та «колізії», варто з'ясувати їх схожість та провести розмежування за певними ознаками. На нашу думку, однією з ознак, за якою існує схожість між даними поняттями є те, що в обох ситуаціях існують дві чи більше статті кримінального закону та викладені у них правові норми, які стосуються однієї і тієї ж ситуації. Дана властивість характерна як для колізії, так і для конкуренції.

В. М. Кудрявцев зазначає, що поняття «конкуренція» та «колізія» різняться між собою, оскільки в колізії перебувають норми, що суперечать одна одній і при цьому вони існують незалежно від конкретних фактів, що підпадають під дію цих норм, а у разі конкуренції, про яку може йтися лише у конкретних випадках застосування КК, у вчиненому діянні містяться ознаки декількох (двох чи більше) норм [5, с. 198]. Тобто, однією ознакою за якою варто розрізнити ці два терміни є те, що в одному випадку (колізії норм) існує таке співвідношення між статтями закону, правовими нормами, коли одна із них суперечить іншій, а в іншому (конкуренції норм) – такої суперечності немає.

Обґрунтованою є думка А. А. Герцензона, який визначає, що конкуренція – наявність двох чи декількох кримінальних норм чи законів, які рівною мірою передбачають караність такого діяння. Отже, при конкуренції, норми, які визначають це діяння існують паралельно, в той час як при колізії – наявність однієї норми повністю виключає іншу [6, с. 21].

Ще однією важливою ознакою, співвідношення цих двох понять є питання про вирішення проблем, які виникають при кваліфікації кримінального правопорушення. Колізія, на практиці, долається шляхом змін в законодавстві або на підставі колізійних правил (пріоритет нормативно-правових актів з вищою юридичною силою; перевага пізніше прийнятого акта, “вищість” міжнародно-правових актів над внутрідержавними і т. д.). Конкуренція ж вирішується на підставі правил її подолання (загальної і спеціальної норм, норм, які мають різний “об’єм” регулювання тощо).

Таким чином, на нашу думку, колізія норм права та їх конкуренція взаємопов’язані, але не ідентичні поняття, які не слід ототожнювати. Суттєвий аналіз змісту даних понять дає нам підстави стверджувати, що за своєю природою вони є повністю різними термінами. З’ясувавши поняття конкуренції і колізії в кримінальному праві ми визначили місце цих понять в системі правових категорій та їх відмежування одне від одного.

Література:

1. Собко Г. М. Конкуренція кримінально-правових норм у кваліфікації корисливих посягань на власність із застосуванням насильства, с.144-148, Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки – 2019 – juris.vernadskyjournals.in.ua
2. Марін О. К. Конкуренція кримінально-правових норм : дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / О. К. Марін. – Львівський національний університет ім. Івана Франка. – Львів, 2001. – 235 с.
3. Письменний Д. П. Колізії в кримінально-процесуальному законодавстві України: способи їх подолання. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23-24 жовтня 1995 р.). Київ, 1996. С. 78-82

4. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с. С. 385
5. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : «Юристъ», 2004. 304 с
6. Герцензон А. А. Квалификация преступлений. Москва : Военно-юрид. акад. КА, 1947. 26 с

Науковий керівник: Шевчук Андрій Васильович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИНОЇ ТАКТИКИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОБШУКУ ЖИТЛА

Петренко Ольга Олегівна

студентка 4 курсу юридичного факультету,

Донецького національного університету імені Василя Стуса

На сьогодні, в умовах соціально-економічного розвитку все більше застосовуються заходи щодо посилення дотримання правових засад державного та суспільного життя, додержання законності та охорони прав і свобод громадян. Оскільки, з розвитком суспільства розвивається не тільки саме суспільство, а і злочинність зокрема, тому доцільно правильно використовувати засоби та тактику розслідування кримінальних правопорушень. Зокрема, одним із таких дієвих засобів виявлення доказів є обшук житла.

Дослідженням проблем проведення обшуку займалося багато науковців. Так, вагомий внесок у розробку тактики проведення обшуку зробили відомі вчені-криміналісти та процесуалісти, зокрема: Р. І. Благута, Р. І. Сибірна, В. М. Бараняк, Є. В. Пряхіна, І. П. Осипенко, К. Б. Мишаста, А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко, Р. Л. Степанюк, В. О. Малярова, М. С. Дмитрієва, К. Ю. Назаренко та інші.

Відповідно до ст. 234 КПК України обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального

правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [1]. Таким чином, основною ознакою цієї слідчої (розшукової) дії є обстеження певного об'єкту (житла) з метою відшукати та вилучити предмети, які можуть мати доказове значення у кримінальному провадженні. Здійснення обшуку, як зазначає Р. І. Благута, пов'язане із вторгненням до сфери особистих інтересів особи, а також із певним обмеженням конституційних прав громадян на недоторканність особи та житла і тому потребує суворого дотримання регламентованого законом порядку проведення цієї слідчої дії [2].

Осипенко І. П. та Мишаста К. Б. наголошують, що «обшук є дієвим процесуальним способом виявлення доказів, але обшук як слідча (розшукова) дія дуже звужує проголошені Конституцією України право на особисту недоторканність та право на недоторканність житла, що утворює чимало труднощів у практичній діяльності працівників правоохоронних органів» [3, с. 197].

Тому, для уникнення проблем та порушень під час проведення обшуку доцільно правильно організувати та здійснювати тактику проведення обшуку житла особи. Добре підготовлений, організований і спланований обшук як результат слідчої дії дає важливі докази, що сприяють викриттю злочинця та розкриттю кримінального правопорушення.

У кримінальній процесуальній і криміналістичній літературі існує декілька підходів до визначення етапів обшуку, а саме: 1) попередній етап; 2) оглядовий етап; 3) детальний етап; 4) етап фіксації результатів обшуку. Кожен з етапів є важливим для обшуку житла особи, адже порушення одного етапу може негативно вплинути на результат його проведення. Зокрема, на думку А. Ф. Волобуєва доцільно виокремити 3 етапи проведення обшуку: підготовчий, робочий (власне обшук) та заключний [4, с. 281].

На підготовчому етапі проводиться збирання, перевірка й оцінювання доказів, які вказують на те, що в певному місці чи в особи знаходяться предмети, які мають значення для кримінального провадження. Необхідною умовою на даному етапі є побудова моделі проведення обшуку житла особи. Це спрогнозує обстановку в

майбутньому, дії, рух об'єктів та учасників, а також власне поведінку слідчого у цій ситуації. Відповідно до ч. 3 ст. 264 КПК України у разі необхідності провести обшук слідчий за погодженням з прокурором або прокурор звертається до слідчого судді з клопотанням про проведення обшуку та здійснює низку організаційних заходів.

Наступною стадією є власне робоча, яка включає як оглядовий та детальний етапи. На даному етапі, слідчий перш за все ознайомлює обшукуваного з ухвалою слідчого суді про дозвіл на проведення обшуку, а потім слідчий здійснює обхід усього приміщення чи ділянки місцевості, що підлягає обшуку. Слідчий безпосередньо ознайомлюється з місцем обшуку, тобто з'ясовує кількість і розташування кімнат, наявність антресолей, зроблених шаф, надвірних будівель, підсобних приміщень тощо. Після цього, врахувавши особливості попередньо оглянутого місця обшуку, слідчий вирішує питання черговості проведення обшуку, застосування технічних засобів (яких, де, у якій послідовності), визначає можливі місця розташування схованок. На цій стадії слідчий вирішує такі організаційні питання: необхідність залучення додаткових оперативних співробітників, спеціалістів (з метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань), технічних помічників, доставки технічних засобів.

Слідчий також уточнює в обшукуваного: які схованки є в квартирі (будинку) та запитує ким вони використовуються. Слідчий пропонує обшукуваному надати ключі від сховищ та попереджає про можливість примусового проникнення в них або пропонує обшукуваному перед початком обшуку добровільно видати речі, предмети, документи, які зазначені в ухвалі про проведення обшуку.

На практиці існує так званий прийом послідовного обшуку, тобто дотримання послідовності дослідження всієї площі. Для цього обирають чіткий напрямок, що гарантує недопущення пропусків, наприклад за годинниковою стрілкою. При наявності обґрунтованих підстав дозволяється застосувати метод вибіркового пошуку, тобто здійснюється обшук на певних частинах площі будинку. Вибірковий пошук починається негайно якщо є показання свідків чи потерпілого по справі щодо предмета пошуку. Але більш доцільним дослідженням площі житла є наближення до такого місця поступово, з метою не розкриття джерела інформації та отримання ефективнішого результату обшуку.

Завершальною стадією обшуку є фіксація результатів обшуку. Процес фіксації результатів обшуку розпочинається від самого початку слідчої (розшукової) дії – оголошення ухвали слідчого суді про дозвіл на проведення обшуку, і триває до завершення – моменту закриття протоколу обшуку й залишення об'єкту обшуку. За результатом обшуку складається протокол та додатки до нього. Ключовим моментом в одержанні доказових фактів за результатом цієї слідчої дії є повне та об'єктивне документування обшуку житла.

Отже, можна дійти висновку, що обшук житла є результативним лише після правильної та чіткої організації тактики проведення останнього. Обшук житла є одним із дієвих засобів розслідування кримінального правопорушення, як результат містить відомості, які доводять причетність осіб до протиправних дій і може бути основою для висунення криміналістичних версій щодо розслідування кримінальних правопорушень.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України від 13 квітня 2012 року, № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 264.
2. Благута Р. І., Сибірна Р. І., Бараняк В. М. Криміналістика: навч. посібник. / За ред. Є.В. Пряхіна. Київ: Атіка, 2012. 496 с.
3. Осипенко І. П. та Мишаста К. Б. Загальні положення тактики проведення обшуку. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 3. С. 196-200.
4. Волобуєв А. Ф., Даньшин М. В., Іщенко А. В. та ін. Криміналістика: підручник. / За заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової. Харків: нац. ун-т внутр. справ, 2018. Т.1. С. 280-282. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Науковий керівник: Жданова Інна Євгенівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я

Середенко Валерія Вячеславівна

*студентка 2-го курсу юридичного факультету Чернівецького
національного університету ім. Юрія Федьковича*

10 грудня 1948 року Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй у Парижі проголосила Загальну декларацію прав людини (ЗДПЛ) загальним стандартом досягнення для всіх народів і націй. Сьогодні цей документ вважається одним із найважливіших в історії прав людини. Над текстом працювали уповноважені представники з різними юридичними та культурними знаннями з багатьох частин світу. Декларація є наслідком реального досвіду Другої світової війни і є першою універсальною заявою про основні права всіх людей. Документ перекладено понад 500 мовами. Загальна декларація прав людини відкрила шлях для ухвалення понад 70 договорів стосовно прав людини, що зараз діють на глобальному та регіональному рівнях. До того ж, усі містять посилання на загальну декларацію у своїх преамбулах).

Окрім цього, Загальна декларація стала певним еталоном для національного законодавства багатьох країн у сфері захисту прав людини. Це дуже важливо, оскільки саме національне законодавство – це те, з чим перш за все стикається людина під час захисту своїх прав. Не випадково в преамбулі Загальної декларації чітко зазначено: «... права людини повинні захищатися законом».

Принципи і норми, що містяться в декларації, постійно розвиваються і уточнюються в процесі укладання нових міжнародних договорів. Завдяки міжнародному визнанню Загальної декларації в конституціях понад 120 країн, перелік, зміст і допустимі обмеження прав і свобод, що містяться в декларації, набули широкого визнання як норми звичаєвого міжнародного права, тобто стали міжнародними стандартами. Загальна декларація прав людини закріплює концепцію, згідно з якою всі права людини – громадянські, політичні, економічні, соціальні та культурні – є взаємопов'язаними і повинні розглядатися як нерозривне та органічне ціле. Але яка роль цього документу саме у сфері права людини на здоров'я?

Право на здоров'я (англійською "the right to health") є невід'ємною частиною наших прав людини та нашого розуміння того, що означає жити гідним життям. Концепція того, що всі люди мають право на задоволення фізичних потреб свого тіла, лежить в основі руху за права людини. Це в свою чергу включає право на життя та право бути вільним від болю, якого можна уникнути.

Важливо зазначити, що декларація є одним із документів міжнародного права, у якому вперше зустрічається поняття «права на здоров'я». ЗДПЛ формулює його як право на необхідний життєвий рівень для підтримання здоров'я у статті 25: «Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини».

Права пацієнта прямо не зазначені в цьому документі. Проте опосередковано прав людини як пацієнта стосуються ст. 3, яка визначає право кожної людини на життя, та ст. 5, яка забороняє катування та нелюдське поводження [1, с. 1-7].

Відтак, з моменту ухвалення Загальної декларації прав людини право на здоров'я набуло широкого визнання як фундаментальне право людини, яке чітко визнається в ряді міжнародних і регіональних договорів з прав людини, а також у національних конституціях, законах, програмах тощо [2, с. 2005-2006].

Роль Загальної декларації прав людини є вирішальною у сфері охорони здоров'я, оскільки документ став базисом, на основі якого було створено багато міжнародних договорів і конвенцій з метою покращення забезпечення та регулювання права на здоров'я. Таким чином, Загальна декларація дала поштовх розвитку цього права і сприяла виникненню відповідальності держав за охорону здоров'я громадян. Цей історичний документ створив зобов'язання поважати право на здоров'я, яке вимагає від держав, зокрема, утримуватися від відмови або обмеження рівного доступу до профілактичних, лікувальних та паліативних медичних послуг для всіх осіб, включаючи ув'язнених, представників національних меншини, безпритульних та навіть нелегальних мігрантів; забороняє запроваджувати дискримінаційну практику як державну політику

пов'язану зі станом здоров'я та потребами людей. Крім того, йдеться також про зобов'язання захищати здоров'я громадян, що включає, зокрема, обов'язки держав ухвалювати законодавство або вживати інших заходів для забезпечення рівного доступу до медичної допомоги та послуг, пов'язаних зі здоров'ям, що надаються третіми сторонами. Держави також повинні забезпечити, щоб треті сторони не обмежували доступ людей до інформації та послуг, пов'язаних зі здоров'ям [3, с. 16].

Отже, враховуючи все вищезазначене, «право на здоров'я» було визнано одним із основних прав людини саме з моменту ухвалення Загальної декларації прав людини в 1948 році. Документ є чудовим прикладом інструментів «м'якого права», які можуть отримати авторитет у спосіб, не передбачений на момент їх прийняття. Спочатку це була лише необов'язкова декларація, прийнята Генеральною Асамблеєю, але сьогодні багато її статей перетворилися на положення звичаєвого права з універсальним застосуванням. Цей документ заклав основу для розробки безпрецедентної кількості стандартів прав людини. Як наслідок, це сприяло формуванню низки міжнародно-правових документів, які конкретизували та уточнювали багато принципів прав людини, і таким чином поклали початок світовому визнанню цінностей людської гідності, життя та здоров'я.

Література:

1. ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ [Електронний ресурс]. – 1948. – ст. 3, 5, 25. Режим доступу до ресурсу: <https://lawyersunion.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Deklaratsiya-prav-lyudyny.pdf>
2. Pillay N. RIGHT TO HEALTH AND THE UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS / Pillay. // The Lancet. – 2008. – №372. – С. 2005-2006.
3. LEADING THE REALISATION OF HUMAN RIGHTS TO HEALTH AND THROUGH HEALTH – Switzerland: World Health Organization, 2017. – 68 с.

ОСОБЛИВОСТІ ТИМЧАСОВОГО ДОСТУПУ ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Страшок Анна Анатоліївна

аспірант кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, старший викладач кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса

Введений в дію Указом Президента України №64/2022 від 24.02.2022 року воєнний стан став передумовою для прийняття чисельних змін до КПК України, які були внесені Законами України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про попереднє ув'язнення» щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану» №2111-ІХ від 03.03.2022 року, «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам» №2137-ІХ від 15.03.2022 року та «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав» від №2125-ІХ від 15.03.2022 року.

Саме Законами України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про попереднє ув'язнення» щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану» №2111-ІХ від 03.03.2022 року та «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам» №2137-ІХ від 15.03.2022 року було прийнято зміни до ст. 615 КПК України та доповнено Розділ ІХ «Перехідних положень» п. 20⁷ в частині застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження як тимчасовий доступ до речей і документів. При цьому варто зазначити, що даний порядок застосування

такого заходу забезпечення кримінального провадження діє лише в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Тимчасовий доступ до речей і документів полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та вилучити їх (здійснити їх виїмку). В даному випадку доступ надається до будь-яких речей і документів, за винятком речей і документів, до яких заборонено доступ.

За загальним правилом, відповідно до ч. 2 ст. 159 КПК України, тимчасовий доступ до речей та документів здійснюється на підставі ухвали слідчого судді постановленої за результатом розгляду відповідного клопотання.

Згідно з нормами ч. 2 ст. 615 КПК України, у разі введення в Україні або окремих її місцевостях (адміністративній території) воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України та якщо відсутня об'єктивна можливість виконання у встановлені законом строки слідчим суддею повноважень, передбачених ст. 163, 164 КПК України такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором.

Відповідно до п. 20⁷ Розділу IX «Перехідних положень» під час дії надзвичайного або воєнного стану на території України тимчасовий доступ до речей і документів, визначених у пунктах 2, 5, 7, 8 ч. 1 ст. 162 КПК України, здійснюється на підставі постанови прокурора, погодженої з керівником прокуратури.

Важливо зазначити, що доповнюючи КПК України п. 20⁷ відповідне положення ст. 615 КПК України залишилося чинними, що створює певну колізію норм під час застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження як тимчасовий доступ до речей і документів.

Однак, проаналізувавши більш детально дану проблему, можемо зробити висновок, що дані норми співвідносяться як загальна та спеціальна. Тобто, тимчасовий доступ до речей і документів які містять охоронювану законом лікарську, банківську таємниці, інформацію яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок,

абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо або персональні дані особи, що знаходяться у її особистому володінні або в базі персональних даних, яка знаходиться у володільця персональних даних здійснюється за постановою прокурора, погодженою з керівником прокуратури, у свою чергу тимчасовий доступ до інших видів речей і документів здійснюється за ухвалою слідчого судді або постановою керівника органу прокуратури. Дана постанова виноситься за клопотанням прокурора або слідчого, погодженим з прокурором та лише у випадку неможливості реалізації слідчим суддею своїх повноважень.

Досліджуючи дане питання звертаємо увагу на те, що кримінальним процесуальним законодавством не передбачено процедури видання постанови прокурором, крім її погодження керівником органу прокуратури, а також постанови керівника органу прокуратури за клопотання прокурора або слідчого, погодженим з прокурором. Виходячи з системного тлумачення норм ч. 2 ст. 615 КПК України вважаємо, що при розгляді клопотання прокурора або слідчого погодженого з прокурором про тимчасовий доступ до речей і документів керівник органу прокуратури повинен керуватися ст. 163 КПК України, оскільки він фактично виконує повноваження слідчого судді під час розгляду даного питання.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що норми п. 20⁷ Перехідних положень та ст. 615 КПК України співвідносяться як загальна та спеціальна. При цьому, варто зазначити, що законодавцю необхідно вносити зміни до вже існуючих законів та приймати нові закони більш ретельно, що унеможливить появу колізій в законодавстві та забезпечить однозначне розуміння норм права.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 18.04.2022 р.)

**ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ЮРИДИЧНОМУ СЕКТОРІ:
ВИКЛИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ**

Вакарева Карина Олександрівна

аспірант 2-го року навчання, Науково-дослідний інститут

інтелектуальної власності Національної академії правових наук України

Технології штучного інтелекту трансформують майже всі галузі та професії. На відміну від промислової революції, яка спростила фізичну працю та замінила м'язи гідравлічними поршнями та дизельними двигунами, революція на основі штучного інтелекту автоматизує розумові завдання. Протягом наступного десятиліття усі причетні до правової сфери будуть на порозі метаморфози юридичної практики, керованої штучним інтелектом. І це не голослів'я – опитування, що проводили кілька років тому у Сполучених Штатах, показало шокуючий результат: понад 90 відсотків юридичних фірм або використовують, або активно досліджують використання систем штучного інтелекту у своїй роботі [5]. Й не дивно, адже сьогодні інтенсивний процес діджиталізації дозволяє забезпечити ефективність багатьох традиційно трудомістких завдань, таких як виставлення рахунків, коригування контрактних умов, проведення юридичних досліджень, й навіть – надання рекомендацій суддям щодо винесення рішення чи вироку у справі. Переваги штучного інтелекту у правовій сфері стають дедалі очевиднішими, а це у свою чергу може підвищити продуктивність юристів та допомогти уникнути дороговартісних помилок.

Гадаю, усі правники погодяться, що навіть базова справа може породити безліч документів, повідомлень і звітів. Адвокати повинні ретельно оцінити матеріали для вивчення усіх ризиків. А якщо уявити, що якийсь юрист припустився помилки чи неуважно вивчив справу, – результати можуть бути руйнівними. На щастя, штучний інтелект спрощує сценарії перегляду документів. Його алгоритми допомагають відсортувати відповідні речення чи теми за конкретними критеріями. Крім

того, якщо програмне забезпечення для штучного інтелекту розпізнає, що шукати і як часто цей пошуковий запит використовується, то в майбутньому воно може рекомендувати подібні статті та сфери інтересів для подальшого розвитку [3]. Комп'ютери можуть швидко здійснювати пошук, аналізувати договори на наявність помилок тощо. Очевидно, що ця економія часу може з часом перетворитися на грошову економію. Штучний інтелект дозволяє оцінити потенційні ризики раніше, ніж вони виникнуть. Завдяки цьому, консультуючи клієнта, юридична фірма знижує вірогідність того, що її репутація постраждає.

З огляду на це, юридичне співтовариство зіткнеться з необхідністю змінити підхід до юридичної освіти і навичок. Якщо ж цього не станеться, то за песимістичними прогнозами професію юриста замінять технічні рішення. За більш обережними оцінками, юристи не зникнуть, однак потреба в них скоротиться, а їх робота буде не такою, як протягом століть. Кількасот років у правників була прерогатива – вони володіли монополією на інформацію, адже мали доступ до масиву книжок та тексту законів. Із появою інтернету та поширенням баз даних в онлайн режимі ця монополія зникла. Тож що потрібно опанувати людям, щоб не вибути з гри під назвою «Юриспруденція 2.0»?

Часи, коли друкарські машини були єдиним інструментом для юриста, вже давно у минулому. Сьогодні правознавці мають бути добре обізнаними з машинним навчанням, аналітикою даних та розуміти сутність обчислювальних технологій. За даними науковиці Рейчел Ванні [4] штучний інтелект зробить революцію у наступних сферах права:

1. Правові дослідження.

Пошукові сайти можуть видати тисячі результатів справ, що виявляється втомливим та марним для зайнятого адвоката. Штучний інтелект покращує пошук, оскільки він дізнається, що конкретно потрібно адвокату. Й чим більше даних та інформації надасть адвокат, щоб звузити сферу дії, тим краще до потреб юриста буде адаптована інформація. Замість тисячі зайвих справ, які можуть містити відповідний прецедент, програмне забезпечення може виділити кілька найбільш релевантних кейсів.

2. Належна обачність («due diligence»).

3. Управління контрактами.

Менеджмент угод також є дуже важливим для юриста, що має справу з великою кількістю документів. Саме штучний інтелект забезпечує швидкий та ефективний метод організації та відстеження контрактів, створює стратегії майбутніх договорів та допомагає адвокатам передбачити, скільки часу знадобиться контрагенту, щоб затвердити угоду.

4. Прогноз судових розглядів.

Одне з найпоширеніших запитань, які клієнти задають своїм адвокатам: «Як ви думаєте, чи виграємо ми цю справу?». Її ті роблять певні висновки на основі свого багаторічного досвіду участі у спорах та знань про місцевих суддів та прокурорів. Штучний інтелект виводить прогнозування на новий рівень. Його технології можуть аналізувати подібні випадки зі схожими фактами та надавати статистичний аналіз для точного прогнозування результатів судового розгляду. Цей інструмент дозволяє адвокатам впевнено радити клієнтам, як і чи взагалі слід рухатися далі в судовому процесі. Ї хоча такі технології ще знаходяться на стадії зародження, вони дають обнадійливі результати. Науковець Соломон Лайл наводить приклад – деякі компанії розробляють механізм правового прогнозування на основі штучного інтелекту, орієнтований на податкове право. Вони стверджують, що цей інструмент зможе прогнозувати результати поточних випадків з точністю до 90% [2].

Які ще переваги матиме використання штучного інтелекту у юридичній сфері? Фірми можуть використовувати чат-боти для вирішення поточних питань своїх клієнтів. Ці чат-боти надають первинну консультацію і якщо справа потребує втручання юриста, алгоритм направить його до правника. Завдяки економії часу на дослідження та контроль якості документів в адвоката з'являється можливість зосередитися на розвиткові свого професійного росту та творчого аналізу. Це включає розмови з клієнтами, розробку стратегій, інформування клієнтів на кожному етапі юридичного процесу.

Машинні технології зменшують стрес та, як результат, бережуть психічне здоров'я юриста. Дозволяючи програмному забезпеченню виконувати принаймні «перший раунд» роботи, правники менше стресують та нудяться. Якщо ви належите до числа тих людей, які забувають речі, навіть коли записують їх, можна скористатися таким

інструментом як електронний календар. Він буде надсилати вам сповіщення, коли наближаються події або підходить строк дедлайну.

Для прикладу візьмемо роботу з підготовки юристом позовної заяви та розділимо цю роботу на складові частини:

1. Збір фактичних даних: юрист отримує/збирає будь-яку інформацію про суть спору та його учасників (для ручного внесення їх у подальшому в текст документа).

2. Первісна кваліфікація спірної ситуації юристом: використовуючи найбільш загальні юридичні категорії, ключові слова тощо, юрист дає/формує для себе первісну правову кваліфікацію спору, виходячи з наявних в нього знань та досвіду.

3. Перевірка свого припущення щодо кваліфікації правової ситуації на відповідність її судовій практиці: юрист працює з відкритими джерелами, передусім, з реєстром судових рішень, і знаходить підтвердження своєму попередньому висновку або, навпаки, приходить до протилежного висновку щодо власної правової позиції.

4. Підготовка самої позовної заяви як документа: нерідко ця робота юриста зводиться до простої копії даних із використанням тексту судових рішень, які відображають/підтверджують правову позицію юриста.

Головне, що така робота юриста є повторюваною, не вимагає здібності співчувати, творчого мислення, а в частині випадків – навіть критичного мислення для пошуку юридичного рішення. В тій чи іншій мірі (залежно від кількості сервісів, які використовуються) описана вище робота може бути виконана і «машиною», вивільнюючи час юриста для більш складних і цікавих завдань [1].

У багатьох сферах, і юридична галузь не є винятком, відбувається швидкий перехід до максимальної автоматизації послуг. Шаблонізатори, онлайн-сервіси з вирішення спорів, конструктори документів активно використовуються у професійній діяльності юриста. Окрім цього, слід зауважити, що прискорила використання усіх цих сервісів пандемія Covid-19, адже саме в період активної самоізоляції, люди використовували різноманітні онлайн-застосунки. Й важко заперечити той факт, що ті юридичні компанії, які не впроваджують у свою діяльність технології для автоматизації власних робочих процесів не зможуть конкурувати з технологічними юридичними компаніями.

Окремої уваги заслуговує те, що технології штучного інтелекту (через свою дорогу вартість) будуть доступні в переважній більшості юридичним фірмам, що мають великі фінансові потужності. Зауважу, що в середньому програмне забезпечення для керування трудомісткими юридичними завданнями може коштувати його майбутньому власникові від тридцяти до двохсот п'ятдесяти тисяч доларів.

Недоліком роботи будь-якої машини також можуть стати її несправності. Й хоча гіпотетично штучний інтелект може бути безпомилковим, все ще немає стовідсоткової гарантії, що пристрій чи програмне забезпечення не дадуть збій. У випадку з юристами потенційна шкода може створити хаос й нанести колосальні збитки. Іншою причиною для занепокоєння є конфіденційність та вразливість до кібератак.

Якщо технології будуть продовжувати розвиватися з таким темпом, то у найближчому майбутньому автоматизація стане частиною щоденної роботи юриста. Але не завжди машинне навчання та штучний інтелект матимуть позитивний ефект. За даними аудиторської компанії Deloitte близько ста тисяч професій, пов'язаних із юриспруденцією, можуть стати автоматизованими до 2036 року. Дослідження, що проводили у квітні 2022 року, показали, що технології вже призвели до втрати понад тридцяти тисяч посад у юридичному секторі [2].

Тож, чи означає все це, що професію юриста скоро «поглинуть» машинні технології? Думаю, що ні. Звісно, деякі рутинні речі й справді можна передати штучному інтелекту. Але лише людина з її гнучким розумом зможе розпізнати непомітні деталі справи й знайти у них правду. Тому, аби залишатися на плаву у такій сфері як юриспруденція, потрібно бути готовим до критичного сприйняття інформації та системного навчання протягом усього життя.

Література:

1. О. Смотров. Невідворотний вплив: чому технології потиснуть навіть тих, хто цього не боїться? : веб-сайт. URL: <https://uba.ua/ukr/news/7874/print/>.
2. Lyle Solomon. The advantages and disadvantages of AI in law firms : веб-сайт. URL: <https://venturebeat.com/2022/04/06/the-advantages-and-disadvantages-of-ai-in-law-firms/>.

3. Rob Toews. AI Will Transform The Field Of Law : веб-сайт. URL: <https://www.forbes.com/sites/robtoews/2019/12/19/ai-will-transform-the-field-of-law/>.
4. Rachel Vanni. How Artificial Intelligence is transforming the legal profession : веб-сайт. URL: <https://kirasystems.com/learn/how-artificial-intelligence-is-transforming-the-legal-profession/>.
5. Thomas S. Clay & Eric A. Seeger, Altman Weil Inc., 2017: Law Firms in Transition 84 (2017), <http://www.altman-weil.com/LFiT2017/>.

ШКІЛЬНА ОСВІТА В УРСР ЗА ДОБИ УКРАЇНІЗАЦІЇ 1920-1930 РР.

Постоєнко Віталіна Сергіївна

*студентка 4 курсу, Черкаського національного університету
ім. Б. Хмельницького*

Морозов Анатолій Георгійович

*доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри археології та
спеціальних галузей історичної науки, Черкаського національного
університету ім. Б. Хмельницького*

У період соціально-політичної та культурної трансформації сучасного суспільства, реформування системи освіти в Україні, суперечки про українську мову як пріоритет держави або визнання двох державних мов – української та російської, важливо вивчити запит Наркомату УРСР. 1930-ті роки, особливо її українізація.

Українізація – це запровадження в усіх навчальних закладах української навчально-виховної роботи однією мовою, забезпечення шкіл українськими підручниками, створення вечірніх шкіл для працівників, які навчають українську мову [1, 4].

Фактичному здійсненню процесу українізації сприяли складені й оприлюднені в 1920 р. державні укази: «Про підготовку просвітян повинні вивчати українську мову» (Постанова Наркомату УРСР), «Про запровадження української мови в школи та радянські установи». В останньому документі йдеться про те, що українська мова, як мова більшості населення, та російська мова, як загальносоюзна, мають в УРСР загальнодержавне значення і повинні вивчатися в усіх навчально-виховних закладах УРСР. Щодо мови викладання у школах та інших навчально-виховних закладах, то її встановлює Наркомос УРСР за згодою місцевих рад робітничо-селянських і червоноармійських депутатів. Державне видавництво та Наркомос УРСР повинні забезпечити школу українськими підручниками та літературою [5, 34]. Контролювала

виконання зазначених нормативних документів спеціальна комісія, до складу якої входили Г. Ф. Гринько, В. М. Блакитний та ін. [5, 47]. По суті, цим документом Радою народних комісарів УРСР обидві мови було проголошено рівноправними. Декларування вивчення української мови на рівні з російською стало відмінною рисою від освітньої політики майже всіх українських урядів 1917–1919 рр. На нашу думку, це, з одного боку, позитивно, оскільки українська мова була мовою навчання, яка була встановлена в УНР, а з іншого – рівноправність двох мов можна трактувати як початок русинізації. Розвиваючи українську культуру, більшовицька влада прагнула залучити українську інтелігенцію та наблизити значною мірою зрусифіковане місто до українського села.

Слід зазначити, що стратегія Раднаркому щодо українізації шкільної освіти визначалася поглядами та орієнтирами його керівників з цього питання. Забігаючи наперед, слід зазначити, що до кінця 1920-х років керівництво Раднаркому складалося переважно з прихильників українського шкільництва. Як ми бачимо, Г. Ф. Гринько та його заступник Я. П. Ряппо є прихильниками національної ідеї шкільництва.

Однак 24 листопада 1922 р. на засіданні пленуму ЦК КП(б)У Г. Ф. Гринька було звільнено з посади наркома, а на його місце 3 жовтня цього ж року було призначено В. П. Затонського, який перебував на цій посаді до 14 березня 1924 р. [6, 35]. Проте після проголошення XII з'їздом РКП(б) (квітень 1923 р.) нової національної політики на основі принципу коренізації та прийняття Декрету Ради народних комісарів УРСР «Про заходи в справі українізації шкільно-виховальних і культурно-освітніх установ» (27 липня 1923 р.) українізація набула широкого розмаху. Цим документом вимагалось протягом наступних двох років переведення установ соціального виховання на українську мову; запровадження викладання української мови та українознавства як обов'язкових предметів у школах, що були не українізованими, при цьому російська мова залишалася як обов'язковий предмет у всіх навчально-виховних закладах (крім шкіл нацменшин); вжиття негайних заходів до вивчення української мови педагогічним персоналом, що нею не володів [3].

Встановлюємо, що владою в 1920-х роках була розроблена нормативна база, теоретичні засади українізації шкільної освіти та практична реалізація за основними напрямками: запровадження української мови навчання, курси українознавства, підготовка педагогічних кадрів до

вчити українську мову; Забезпечити школи відповідною літературою та підручниками. Встановлено, що майже 100% соціально-освітніх шкіл українізовано і майже половина професійно-технічних навчальних закладів українізовано. Було виявлено, що рушійною силою українізації шкіл був Раднарком на чолі з лідерами, більшість з яких прагнули зберегти незалежність українського шкільництва. Вивчення Раднаркомом змісту шкільної освіти потребує подальшого вивчення, яке ми розглянемо в наступній публікації.

Література:

1. Геть неписемність. Відозва ВУЦВКу до вчителів. Червоний шлях, Харків : 1924. № 45. 4 с. URL: <https://libraria.ua/numbers/959/69562/>
2. Курси для вступаючих в партію. Червоний шлях. Харків : 1924. № 45. С.2. URL: <https://libraria.ua/numbers/959/69562/>
3. Кралюк П. Українізація у 1923-1932 роках. Український національний рух становив загрозу для влади СРСР. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30576563.html>
4. Население и учительство. Червоний шлях. Харків : 1924. № 45. С. 3. URL: <https://libraria.ua/numbers/959/69562/>
5. Перший Всеукраїнський учительський з'їзд в Харькові від 5 до 11 січня 1925 р. Харків : Державне видавництво України, 1925. 160 с. URL: https://archive.org/details/uchytelskyi_zizd_1925/page/n79/mode/2up
6. Українська педагогіка в персоналіях : навч. посіб. За ред. О. В. Сухомлинської. К. : Либідь, 2005. 552 с.

ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНИЙ АНАЛІЗ СКАЛАТСЬКОГО ЗАМКУ XVII СТ.

Смоляк Юлія Євгенівна

молодший науковий співробітник, Скалатського замкового відділу Національного Заповідника «Замки Тернопілля»

Скалатський замок один з багатьох об'єктів, які відображають період розвитку оборонної архітектури др. пол. XV – кін. XVI століть, відноситься до типу ранніх регулярних замків з системою мурованих башт

та високих стін. В основу структури башт та мурів, вже були закладені правильні геометричні форми (чотирикутне наближене до квадрату подвір'я, п'ятигранні башти – "пунтони"), однак ще помітно zdeформовані у плані. Новітні оборонні елементи виражені наявністю в стінах башт бійниць, призначених для легкої артилерії з допоміжними отворами, в які вставлялись опорні механізми під гармати, однак велика висота чотириярусних башт у співвідношенні до площі ярусів, відверто демонструють прийоми будівництва шестигранних або чотиригранних башт більш раннього нерегулярного типу замків. Між'ярусне перекриття башт ще в основному дерев'яне, для покрівлі застосовані давні форми дерев'яного шатрового даху. Оборонні стіни між баштами мають вже прямолінійну конфігурацію, однак ще відносно велику висоту 9 – 10м, що сягала до верхнього рівня третього ярусу башт, з верхньою обхідною бойовою галереєю. З галереї в стінах прорізані бійниці вже для поширеної на той час ручної вогнепальної зброї.

В порівнянні з чотирикутними в плані стіно-баштовими замками такими, як в Жовкві, Золотому потоці, Збаражі (до перебудови на бастионну фортецю), які виникли на поч. XVII ст., Скалатський замок виглядає дуже архаїчним. Нововиявлені археологами залишки більш давньої оборонної стіни біля Західної башти, про яку у історичних документах ніякої згадки не має, показали, що первісна конфігурація північно-західної оборонної стіни відрізнялась від сучасної. Її контур був заломаний вглиб оборонного рову на віддаль більше десяти метрів, таким чином первісно замкове подвір'я мало більшу площу і за формою у плані було п'ятикутним; на розі злому, або поблизу знаходилась первісна в'їзна брама з вежею.

Таким чином, початково мурований замок у Скалаті мав п'ятикутний нарис з чотирма п'ятикутними чотириярусними баштами на наріжниках і надбрамною вежею в стіні поблизу п'ятого наріжника, на якому не було башти. Така форма замку більш подібна до п'ятикутних замків Поділля. Наприклад у Сатанові (XV ст.), Жванці (кін. XVI ст.).

Протягом наступних XVII та XVIII століть стіни та башти замку не зазнали значних трансформацій, викликаних розвитком військової справи, дійшовши до наших днів із збереженою в основному первісною оборонною концепцією. Враховуючи те, що такі трансформації, в більшості випадків, суттєво змінювали архітектурний вигляд

комплексів, цілковито переорієнтовували їхню оборонну концепцію, після чого вони безповоротно втрачали початкові риси, замок у Скалаті є рідкісним зразком оборонного комплексу, що демонструє в основному один будівельний період з рисами притаманними одному типу замків.

На теоретичній реконструкції виглядів замку на період 1630-х років ми бачимо: двоповерхову будівлю палацу, високі оборонні стіни між наріжними баштами, будівлю найдавнішої в'їзної вежі з дерев'яним звідним мостом, глибокі оборонні рови.

До нашого часу дійшли: лише чотири наріжні башти, невисокі фрагменти оборонних стін, що були між ними, залишки фундаментів та стін палацу, фрагменти колись великої мережі підземних ходів, та незначні натяки на оборонні рови, які були навколо замку і на сьогодні знівельовані на стільки, що долішні бойові яруси з мушкетними бійницями трьох башт заховані під товщею ґрунту. Стає очевидним, що в наслідок історичних подій XVIII-XIX століть, руйнувань та відбудов і перебудов різними власниками, а найбільше руйнації світових війн XX століття, колись один із неповторних замків Західного Поділля великою мірою втратив вигляд середньовічної фортеці і не справляє враження цілісного оборонного об'єкта. Башти – єдині споруди, які дійшли до нашого часу у досить належному стані (особливо завдяки реставраційним роботам останніх чотирьох років), однак виглядають вони ніби окремо стоячі вежі.

Навколо замкове оточення безлике неконтрольовано засаджене та забудоване, вкрай неблагоустроєні території. Панорами виглядів замку мальовничі однак сприймаються фрагментарно, роздроблені високорослими самонасіяними насадженнями. Колишня центральна площа, яка була об'єднаним громадським та торговим центром міста і була розкинута перед замком-резиденцією володарів сьогодні виконує господарсько-складську функцію. Скалат не має пристойного культурного, громадського та адміністративного центру.

Дослідницька частина проекту показала, що замок у XVII-XVIII століттях, як і кожен подібний комплекс, складався з споруд, частина яких на сьогодні втрачена і деякі безповоротно. Про найдавніші споруди замку архівні матеріали дуже скупі і суперечливі, тому найбільш результативними і точними виявились археологічні дослідження, що

проводились в 2007-08 роках Дочірнім Підприємством "Подільська Археологія" м. Тернопіль.

В процесі проведення комплексних наукових досліджень по визначених попередньо напрямках завдань та запитань виникало багато нових запитань, які поставали після кожної наступної знахідки і, частково відповідаючи на попередні запитання, в більшості випадків лише поглиблювали та розширювали їх коло. На певному етапі стало чітко зрозуміло, що запланований обсяг досліджень та відведений для них час є не до порівняння малий (третій-четвертий квартал 2007 року) для повномасштабного детального віднайдення, розкриття, а потім вивчення, співставлення, осмислення виявленого і т. п. Для цього потрібна некваплива кропітка науково-дослідна робота переважно на основі археологічних розкопів, методика яких потребує багато часу і тривалого вивчення.

Згідно опрацьованих матеріалів даного етапу досліджень архітекторами прийнято рішення відтворити загальну картину замкового комплексу, віднайти його основні складові без необґрунтованого надлишкового деталювання та фантазування, однак при наявності бодай найменшої інформації про існування тієї чи іншої складової комплексу, відтворити її найбільш вірогідний вигляд з застосуванням великої кількості аналогів, дотриманням відповідної стилістики, масштабності та інших параметрів. Таким підходом переслідується лише одна мета – продемонструвати все багатство втраченого і забутого середньовічного вигляду замку, його містобудівельного та ландшафтного оточення, запропонувати напрямки подальших досліджень, вказати на які ділянки необхідно сконцентрувати найбільшу увагу. І саме головне – подати пропозиції по відродженні цієї, як виявилось, цікавої пам'ятки її історичного середовища, повернення центральній частині маленького містечка Скалата історичного значення.

Література:

1. Лецишин А. Хроніки Скалатського замку / А. Лецишин // Місто. – Тернопіль, 2010. – 28 липня (№ 30). – С. 13.
2. Скалат: історичний нарис. / Видання Національного заповідника «Замки Тернопілля». – 2010.

3. Лесик О. В. Замки та монастирі України. / О. В. Лесик. – Львів: Світ, 1993 р. – 176 с.
4. Катрусяк, В. З історії фортеці в місті Скалаті: історична регіоналістика / В. Катрусяк // Історія в шк. України. – 2009. – № 7-8. – С. 47-49.
5. Воронцова Ю. С., Беліков О. М. Замки, фортеці, палаци України. 70 чудес. / Ю. С. Воронцова, О. М. Беліков. – Харків.: Книжковий клуб "Клуб сімейного дозвілля". – 191 с.

ОКУПАЦІЙНА ПОЛІТИКА НІМЦІВ В С. РУСЬКА ПОЛЯНА

Чистякова Катерина Віталіївна
студентка Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Неподалік від м.Черкаси знаходиться село Руська Поляна. Руська Поляна має багато славних жителів. Однією із найтрагічніших сторінок в історії села є Друга світова війна.

Із початком радяно-німецької війни 22 червня 1941 р. в селі розпочалася смута. Всі люди були налякані. Ніхто й подумати не міг, що війна знову може повернутися в життя мирного населення.

18 серпня 1941 року о 4 годині дня почалися бої в західній частині села. Воїни Червоної Армії героїчно відбивали всі атаки німецьких військ. Десь о 9 годині бій припинився. В ніч на 19 серпня 1941 року з наказу командування частини Червоної Армії залишили село, відійшовши на новий рубіж посередині між Руською Поляннюю та Черкасами.

Та німці не відступали. 19 серпня 1941 року з 7-ої години ранку групами по 5-7 чоловік почали з'являтися в західній частині села, а о 3 годині цього ж дня заповнили все село.

З перших хвилин вступу німців у село, вони проявили себе як нелюди. Німці катували та вбивали мирне населення. За період окупації загинуло близько 157 дітей.

Наприклад, 19 серпня 1941 року біля руськополянського лісництва німецькі бандити захопили групу підлітків 12-13 років, познімали з себе амуніцію, награбоване майно, навантажили ними підлітків і заставили нести по дорозі під артилерійським вогнем. Німецькі бандити

примушували дітей іти вперед, а самі йшли на віддалі позаду з метою, якщо зустрінуться заміновані місця, то їх мають розтоптувати діти своїм тілом.

Для села почалася суцільна чорна смуга життя. Масові грабежі населення, німецькі варвари повибивали в хатах двері, вікна, забирали одяг продукти харчування, домашню птицю, худобу, реманент, знищували меблі. В школах рубали на дрова парти, столи, стільці, німці побили все майно яке знаходилось в школі.

Руськополянців відправляли в концтабори які знаходились як в Україні так і на території Німеччини. Населення примушували виконувати різні каторжні роботи.

Після окупації Руської Поляни, було сформовано партизанські загони, які стали на захист населення. Підпільну групу очолив М. Д. Шевченко. До партизанського загону, який очолював секретар Черкаського надпільного райкому партії С. Пальоха, М. Фіалковський, І. Страшко, Д. Добровольський, брати Босенки. У селі були дві явочні квартири партизанського загону.

Більше 2-хроків і трьох місяців фашистська навала нависла над Руською Поляннюю. І вже, 17 листопада 1943 р. радянські війська зайняли східну частину села. Німці чинили опір і бої відбулися по лінії лісозавод – зелене. Протягом тижня за визволення Руської Поляни героїчно боролися підрозділи 52-ї армії під командуванням генерала-лейтенанта К. А. Коротєєва.

А вже 26 листопада 1943 р. село було повністю звільнене від німецьких військ.

Література:

1. Анфилов В. А. Начало Великой Отечественной войны: науч. пособ. / В. А. Анфилов. – Москва : Воениздат, 1962. – 303 с.
2. Кульчицький С. В. Історія України : навч. посіб. / С. В. Кульчицький. – Київ : Літера Л.Т.Д, 2015. – 544 с.
3. Ненада М. М. Поріднені долею / М. М. Ненада. – Черкаси : АПК «Прес-Інфо», 2010. – 328 с.

4. Тронько П. Т. Історія міст і сіл УРСР : навч. посіб. / П. Т. Тронько. – Київ : УРЕ АН УРСР, 1972. – 788 с.

Науковий керівник: Морозов Анатолій Георгійович, доктор історичних наук, професор, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

GENESIS OF INTERACTION IN THE CONCEPTS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT

Ostapenko Viktoriia

PhD in Economics, Simon Kuznets

Kharkiv National University of Economics

The post-industrial era is characterized by the development of human economic relations, due to the creation of a global space of innovation as a result of the transformation of the world economic system and the need to ensure an innovative model of economic development. Under the influence of global challenges, the emergence of a new socio-technological mode of production is based on intellectual and innovative and information and technological structure, which intensified the problem of socio-economic development of Ukraine in the innovation vector.

The formation of an innovative economy is associated with the emergence of a new method of coordination of relations and interactions, harmonization and coordination of interests, which is reflected in the work of representatives of various trends, theories and concepts of economic development.

It is expedient to generalize the evolution of forms of interaction in innovative development in the form of theories (models, concepts), which are grouped by content and presented in the sequence of increasing influence on the parameters of innovative development (Fig. 1).

The scientific significance of the grouping is as follows:

1. Highlighting the priorities of theory in the chain "person-interaction-organization-innovation-innovation cooperation".

2. Determining the place and importance of the elements of the system of interaction in the construction and development of innovation processes.

3. Substantiation of the hierarchy of criteria and sub-criteria for evaluating the effectiveness of the formation and development of interaction in innovation processes.

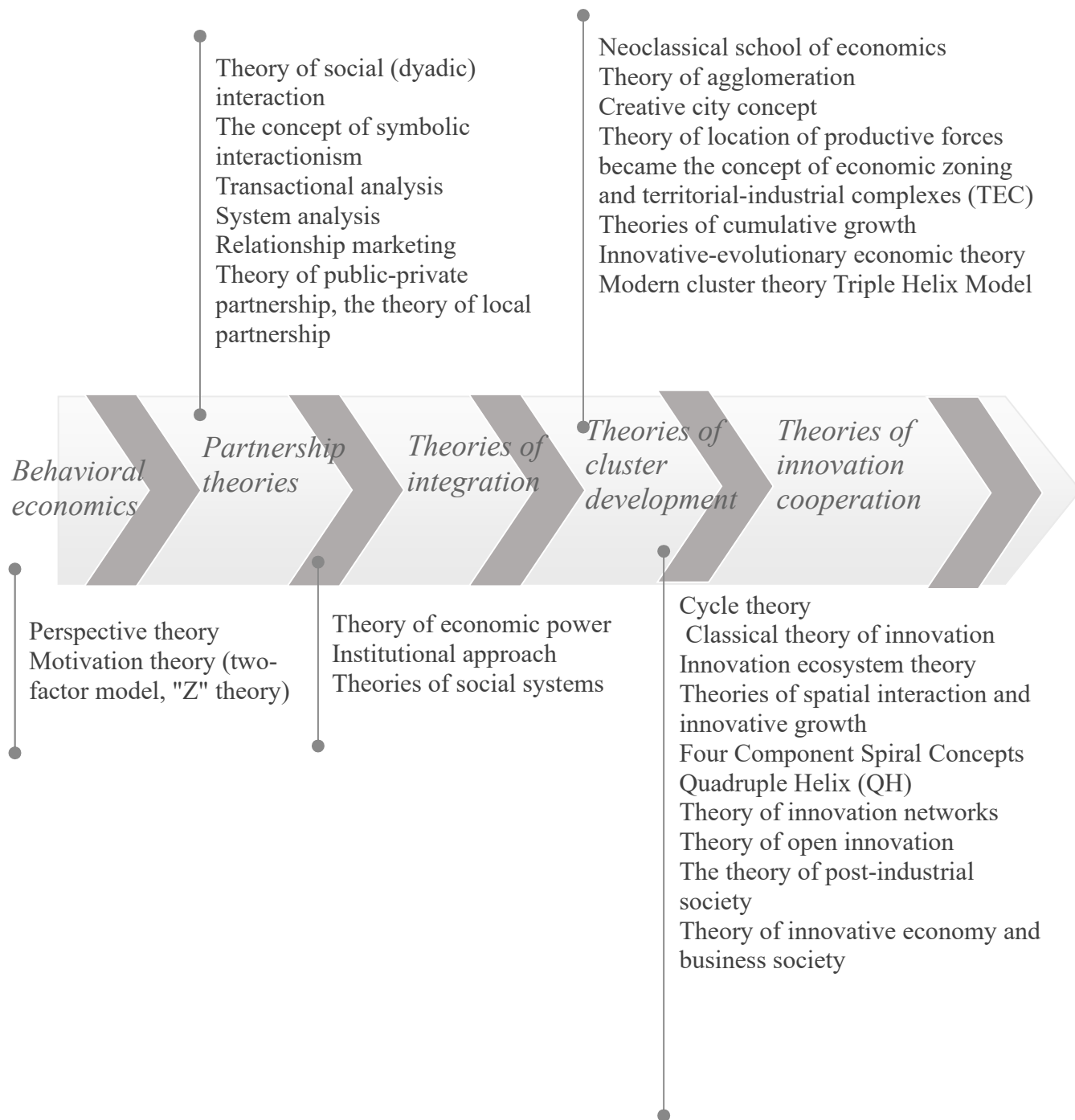

Fig. 1. Evolution of interaction theories in the process of innovative development

The presented groupings of development theories are closely intertwined, exist and correspond to the ideas of personality development in the globalizing world on the basis of creative realization of personality through establishing joint implementation of stages of innovation process, while maintaining autonomy and independence of thinking, creativity, organization, region, country. The groups of theories selected for research have made a significant contribution to the creation of a modern research base, but in terms of their

involvement in the formation of a new theory of interaction in innovation processes, we can identify certain priorities, shortcomings and basic statements.

Cooperation and partnership is communication "on equal terms", where no one has the privilege to point out, control, evaluate. Interaction is a way of organizing joint activities based on social perception and through communication.

Ensuring the effectiveness of interaction in innovation processes is accompanied by a rethinking of the importance and role of the partner as a subject of the process, which shares responsibilities and contributes its form of participation in the creation of innovation.

The concept of innovative development of integrated structures is related to the reform of the economic management mechanism of the organization. Such a mechanism contributes to the growth of production, improving the financial condition of the organization, its employees and the industry as a whole. During innovative development the basis of the production process is formed at all levels of production. This is due to the development of high technology, the structural focus of innovation in the country and a coherent integrated policy. Innovation and interaction are two interrelated economic processes that contribute to the formation of high-tech and highly adapted organizations to stable economic growth at all levels of the national economy.

The innovative type of development is due to the interaction of technological and socio-economic processes. The post-industrial society is based on close cooperation of the research laboratory with enterprises working in the field of innovation, science, education, human capital and information as the main factors of competitiveness of the national economy.

ОБ'ЄДНАННЯ «СИНІЙ ВЕРШНИК»: ФОРМУВАННЯ ТА ВПЛИВ НА МИСТЕЦТВО НІМЕЧЧИНИ

*Дзюра Юлія Сергіївна
магістр, Черкаський національний
університет імені Богдана Хмельницького*

Буремне ХХ століття стало переломним для людства: технічний прогрес, зростання темпу життя, революції, дві світові війни та зміни людської свідомості, що відбилися у створенні та розвитку мистецтва. Творче об'єднання «Синій Вершник» або Der Blaue Reiter, що було засновано в Мюнхені, (Німеччина) кинуло відповідь традиційним формам та методам мистецтва. Їх місія стала глибшою, ніж просто зображення навколишнього світу на полотні – вони досліджували взаємозв'язки між мистецтвом, музикою, кольором та спіритуалізмом. Незважаючи на те, що група проіснувала недовго, її мистецтво та ідеї сприяли розвитку світового експресіонізму.

Заснування угруповання відбулось у 1911 році. Серед найвідоміших імен групи були Василь Кандинський та Франц Марк, що стали ядром формування загального сприйняття творчого об'єднання. Серед інших митців – Олексій фон Явленський, Габріель Мюнтер, Маріанна фон Верєфкін, Август Маке та Пауль Клее. Вони сформували групу, відкидаючи іншу німецьку мистецьку течію – Нову асоціацію художників Мюнхена [2, 25]. Учасники Синього Вершника прагнули створити нову хвилю сучасного мистецтва, яка стала б незалежною від традиційного та конформістського мистецтва їх попередників. Їх метою стало створення мистецтва, яке виражало б емоції, а не зображувало схематичні сцени. Хоча кожен окремих художник по-різному підходив до предмету та техніки, усі вони розділяли ідеї створення мистецтва як зв'язку з духовним через призму кольору.

Картина «Синій Вершник» Василя Кандинського стала не тільки основою для назви групи – вона мала глибокий символізм. Вершник символізував перехід від фізичного світу до духовного. Витоки цієї ідеї сягають середньовічних воїнів і лицарів, таких як Святий Георгій. Історія про святого Георгія, що вбив дракона, відіграє велику роль у ранніх творах Кандинського [1, 59]. Для них це означало смерть старого і

народження початку. Вершник є носієм божественного пробудження і відродження мистецтва.

Знаковою подією для групи стало видання альманаху «Blaue Reiter». Група опублікувала лише одну частину книги, оскільки Перша світова війна перервала їх плани. Альманах містив не лише картини групи та інших художників, таких як Пабло Пікассо, Вінсента Ван Гога та Анрі Матісса – у видання було включено есеї та ноти Арнольда Шенберга та Олександра Скрябіна [2, 71].

Різноманітність видання вражала: у нього увійшли зображення середньовічних, ренесансних, народних та неєвропейських творів мистецтва (африканські статуї, азіатські малюнки тушшю, народне мистецтво та баварські картини зі скла). Проста абстракція форм і предметів спонукала членів групи створювати образи, які все більше відхилялися від світу природи. Важливо сказати, що збірник не просто демонстрував нове мистецтво, а й показав, що вся творчість може існувати одночасно в одному просторі [2, 73].

Колір відіграв одну із найголовніших ролей у творчості Синього Вершника. Колір розсунув межі експресіонізму, оскільки художники використовували його, щоб показати найпотаємніші духовні почуття, які вони відчували під час малювання. Використання кольорів стало більш вільним і менш підвладним тьмяності реальності. Це розсувало зовнішні межі того, що вважалося придатним для традиційного живопису. Також, колір мав важливе значення для Кандинського, який використовував його в поєднанні з вираженням емоцій за допомогою звуку.

Початок Першої світової війни був фактично кінцем групи. Війна охопила Європу та членів творчого об'єднання. Російських учасників групи, включаючи Василя Кандинського, Олексія фон Явленського та Маріанну фон Верєфкін, повернули до Росії через їх національність. Франца Марка та Августа Маке призвали на війну, де, на жаль, обидва були вбиті.

Пізніше Явленський переїхав до Швейцарії і в 1924 році створив групу Die Blaue Vier (Синя четвірка), до якої увійшли Пауль Клее, Ліонель Файнінгер і Василь Кандинський [3, 95].

Під час Другої світової війни сучасне мистецтво стало мішенню нацистського режиму в 1930-40-х роках, де воно вважалося дегенеративним і визнано образою режиму. У цей час Габріель Мюнтер

продовжувала створювати сучасне мистецтво, незважаючи на те, що вона зіткнулась із негативною реакцією та обмеженнями. У той час як нацисти намагалися конфіскувати твори мистецтва, вона сховала свої картини, картини Кандинського та інших членів Синього Вершника у своєму будинку в Мурнау. Під час нацистського режиму, картини Явленського, Клее та інших членів групи були вилучені й розміщені на виставці «Дегенеративне мистецтво» у 1937 році [1, 185].

Отже, творче угруповання «Синій Вершник», що існувало у 1911-1914 рр. зробили великий внесок у мистецтво не лише своїми картинами. Їх сприйняття творчої дійсності було новаторським підходом до сприйняття навколишнього світу. Більшість митців та народні майстрів, чиє мистецтво в той час називали б «примітивним», надихали їх. Вони намагались показати, що у творчості є місце для всіх видів мистецтва і вони впливають один на одного.

Література:

1. Альтхаус К., Хоберг А., Автономова Н. Кандинский и «Синий всадник» / К. Альтхаус, А. Хоберг, Н. Автономова. – М.: Министерство культуры Российской Федерации, Издательство Государственного музея изобразительных искусств имени А. С. Пушкина, СканРус, 2013. – 160 с.
2. Синий всадник / Под редакцией В. Кандинского и Ф. Марка. Перевод, комментарии и статьи З. С. Пышновской. – М.: Изобраз. искусство, 1996. – 192 с.
3. Hollmann Eckhard The Blue Rider / Eckhard Hollmann. – London: Prestel, 2011. – 192 p.

ЗМІСТ

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

Забожчук Оксана Володимирівна ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ
ПОЛІЦІЇ З МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ
ВЛАДИ ТА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....3

Шерстюк Ганна Миколаївна ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ.....7

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

Батенко Єлизавета Геннадіївна ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА: ПРОБЛЕМАТИКА ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....13

Дубчак Олеся Еміліанівна ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРОФЕСІЙНОГО ЗБЕРІГАЧА ЗА ДОГОВОРОМ ЗБЕРІГАННЯ.....18

Кармаза Олександра Олександрівна ОХОРОНА ТА ЗАХИСТ
ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН В ЦИВІЛІСТИЧНОМУ
ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ ТА
ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....22

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

Доголич Ірина Василівна RIGHTS OF PATIENTS FIXED
IN THE INTERNATIONAL STANDARDS IN THE
SPHERE OF HEALTH CARE AND HUMAN RIGHTS.....28

Лукіян Дана Анатоліївна КОНКУРЕНЦІЯ ТА КОЛІЗІЯ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ: РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ.....31

Петренко Ольга Олегівна ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИНОЇ
ТАКТИКИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОБШУКУ ЖИТЛА.....34

Середенко Валерія Вячеславівна РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ
ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ
ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я.....38

Страшок Анна Анатоліївна ОСОБЛИВОСТІ ТИМЧАСОВОГО
ДОСТУПУ ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ В УМОВАХ
ВОЄННОГО ТА НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ.....41

**Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право.
Інформаційні технології**

Вакарєва Карина Олександрівна ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У
ЮРИДИЧНОМУ СЕКТОРІ: ВИКЛИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....44

Історія становлення української державності

Постоєнко Віталіна Сергіївна, Морозов Анатолій Георгійович
ШКІЛЬНА ОСВІТА В УРСР ЗА ДОБИ УКРАЇНІЗАЦІЇ 1920-1930 РР.....50

Смоляк Юлія Євгенівна ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНИЙ
АНАЛІЗ СКАЛАТСЬКОГО ЗАМКУ XVII СТ.....52

Чистякова Катерина Віталіївна ОКУПАЦІЙНА
ПОЛІТИКА НІМЦІВ В С. РУСЬКА ПОЛЯНА.....56

Історія країн світу та міжнародні відносини

Ostapenko Viktoriia GENESIS OF INTERACTION IN
THE CONCEPTS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT.....59

Дзюра Юлія Сергіївна ОБ'ЄДНАННЯ «СИНІЙ ВЕРШНИК»:
ФОРМУВАННЯ ТА ВПЛИВ НА МИСТЕЦТВО НІМЕЧЧИНИ.....62

Підписано до друку 20.05.2022
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюкаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 80 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. +380979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7599
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net